LETO VI. / ŠTEV. 39. KRANJ, 26. SEPTEMBRA 1953

GLAS GORENJSKE

UREJA UREDNIŠKI ODBOR / ODGOVORNI UREDNIK SLAVKO BEZNIK / UREDNIŠTVO IN UPRAVA: KRANJ, SAVSKI BREG 2; TELEFON 475; TEKOČI RAČUN PRI NB KRANJ-OKOLICA ŠT. 624-T-127 / IZHAJA VSAKO SOBOTO / LETNA NAROČNINA 400 DIN, POLLETNA 200 DIN, ČETRTLETNA 100 DIN, MESEČNA 35 DIN / POSAMEZNA ŠTEVILKA STANE 8 DINARJEV

S seje OLO Ljubljana okolica

V soboto je bila v Ljubljani seja obeh zborov okrajne skupščine OLO Ljubljana-okolica. Ljudski odborniki so razpravljali o številu odbornikov okrajnega Zbora proizvajalcev in o številu odbornikov, ki jih bodo volili po posameznih proizvajalnih skupinah. Sklenili so, da bodo volili 57 članov proizvajalcev in da bodo volitve 6. novembra za industrijsko skupino in 8. novembra za kmetijsko.

Velik uspeh zagrebškega velesejma

Od otvoritve sejma, ki je bila 12. septembra, pa do zdaj si je tega ogledalo nad 200.000 ljudi iz vseh krajev naše države. Prav lepo je tudi število inozemskih obiskovalcev, ki kar ne morejo prehvaliti letošnje prireditve.

Tudi Gorenjci so do zdaj v velikem številu obiskali zagrebški velesejem. Tisti, ki se vračajo z velesejma ugotavljajo, da je naša industrija že dosegla takšno stopnjo, da lahko tekmujemo z industrijo drugih držav po kakovosti in solidnosti svojih izdelkov.

Jeseničane vozi avtobus iz Železarne vsak dan na razstavne prostore. V nedeljo so se s posebnim vlakom odpeljali na obisk sejma Kranjčani. Iz Kamnika in Domžal pa potuje z vlakom in avtomobili v Zagreb polno naših ljudi.

Najboljša priprava na volitve - prikazati ljudem živo problematiko okraja in kaj smo že dosegli v socializmu

V torek je bila v Radovljici celodnevna seja obeh zborov okrajne skupščine OLO Radovljica, katere so se udeležili skoraj vsi odborniki. Seji sta prisostvovala tudi ljudska poslanca dr. Rus in Potočnik.

Uvodoma je okrajna kandidatna komisija poročala o izidu nadomestnih volitev za odbornika okrajnega zbora v volivni enoti Mlino-Rečica, kjer je bil 20. t. m. izvoljen kandidat tov. Danilo Bračič, ki je pred zborom napravil zaprisego. Prav tako je skupščina potrdila njegovo izvolitev za podpredsednika OLO.

Škodljiva partikularistična lokalistična tendenca okoli kandidatov

O pomenu jesenskih volitev in predpripravah nanje je obširno govoril tov. Milan Kristan, predsednik OLO Radovljica. Takoj v začetku svojega govora je opozoril na škodljivo samosvojo lokalistično tendenco, ki se je pojavila na terenu okoli razprav o kandidatih. Izbirati moramo take kandidate, ki bodo v bodoči skupščini sposobni reševati stvari s stališča celotne socialistične skupnosti in ne zgolj ozke lokalne problematike. Takšne slabosti smo doslej opazili tudi na zasedanjih okrajnega zbora, kjer so se vse razprave vedno vrtele v ozkem krogu lokalno-partikularističnega gledanja. Nastopali so predstavniki občin in podjetij in vsak je zastopal svoje stališče, namesto da bi reševal pestre probleme okrajne skupnosti. To škodljivo stremljenje mora nujno prenehati. Priprave na volitve bodo dobre, če našim delovnim ljudem pravilno prikažemo celotni jugoslovanski razvoj socialistične skupnosti in izberemo take kandidate, ki bodo k nadaljnemu razvoju največ pripomogli. Tudi okrajni Zbor proizjavalcev ni izpolnil vsega, kar bi moral, čeprav je opravil precejšnje delo. V nov okrajni Zbor proizvajalcev bodo v radovljiškem okraju izvolili 40 odbornikov (38 iz industrijske skupine in 2 iz kmetijske skupine.) Volitve v okrajni Zbor proizvajalcev v skupini industrijski bodo že 5. novembra, v kmetijski skupini pa 8. novembra. Do tedaj predvidevajo 73 zborovanj.

Zanimiva in pestra problematika zdravstva in socialne politike – Velike težave povzroča pomanjkanje zdravnikov

Pred okrajnim zborom je bila prvič objasnjena pestra problematika zdravstva in socialne politike v radovljiškem okraju. O njej je podrobno govoril predsednik Zdravstvenega sveta dr. Kržan, dopolnjevali pa so ta referat še dr. Benedik, tov. Bratanič in Avsenik. Stanje zdravstvenih kadrov in ustanov je bilo v stari Jugoslaviji zelo kritično. Takšno nizko stanje brez pravih ambulant in bolnic z nezadostnim številom zdravnikov je treba dvigniti na nivo, ki odgovarja socialistični skupnosti. Ustanovili smo že 6 splošnih ambulant, 5 obratnih ambulant, bolnico s poliklinko, tri zobne ambulante, 2 dispanzerja, okrajno higiensko postajo in 12 posvetovalnic za matere in otroke. Deluje tudi babiška služba, šolske splošne in zobne ambulante in dve posvetovalnici za noseče žene. Najbolj pereče vprašanje v zdravstveni službi je pomanjkanje zdravnikov, ki jih ni več kot pred vojno, čeprav se je število prebivalstva od takrat povečalo za 22%. Bolnica na Jesenicah opravlja ogromno delo, saj je samo v prvem letošnjem polletju sprejela 4880 bolnikov in je postala že zdavnaj premajhna, da zadovolji vsem potrebam Gorenjske in deloma tudi Primorske. Predvidevajo dozidavo novega trakta bolnice, tako da bi bilo v njej prostora za približno 400 bolniških postelj. Nezadostno je tudi število zobnih ambulant in kadra zanje.

Obratne poškodbe predstavljajo veliko gospodarsko škodo

V boleznih odpade najvišji procent na srčna obolenja, na zadnjem mestu pa so nalezljive bolezni. Tudi smrtnost je največja pri srčnih obolenjih, sledé rakasta obolenja, umrljivost za TBC pa stalno upada. Življenjska doba se je podaljšala in se giblje med 70 in 90 leti. Umrljivost otrok do enega leta je padla na 7%, visoka pa je umrljivost vsled nezgod. Lani je bilo v okraju 2995 obratnih poškodb, največ v Železarni. Letos se je stanje zaradi boljše zaščite dela precej izboljšalo. Pri tem ima zaslugo inšpekcija dela, ki je v tem smislu izdala nad 130 odločb. Obratne nezgode predstavljajo veliko življenjsko in gospodarsko škodo, saj so samo v letošnjem prvem polletju socialnim oskrbovancem izdali nad 3,5 milijona dinarjev za hrano, a upoštevati moramo še veliko število izgubljenih delovnih dni. Socialno skrbstvo ima v oskrbi 70 sirot, ki jih mora vključiti v uk. V počitniške kolonije je bilo letos poslanih nad 600 šolskih otrok. Za predšolske otroke pogrešamo vrtcev. Jeseniški je že premajhen, nove otroške vrtce pa bi bilo potrebno ustanoviti tudi v Lescah, Bohinjski Bistrici in Kropi. Prostore Okrajnega zavoda za socialno zavarovanje je treba osredotočiti v eno poslopje. Najboljši prostor zanj bi se našel v jeseniški Železarni.

Na koncu poročil so bili sprejeti sklepi, da se zdravstvu in socialnim problemom posveti večja pažnja. 1,075.000 dinarjev je bilo odobrenih v dodatni proračun Zdravstvenemu domu v Radovljici. Socialni podpiranci v okraju bodo dobili enkratno izredno pomoč v višini 3500 dinarjev za osebo.

Milan Kristan, predsednik OLO Radovljica

Z novim gospodarskim sistemom so se hoteli nekateri okoristiti

Popoldanski del seje je razpravljal o gospodarskem stanju v okraju. O tem je poročal tov. Danilo Bračič. Po novem gospodarskem sistemu so mnogi popolnoma napak tolmačili napredek našega socialističnega gospodarstva. Pojav kapitalističnih tendenc ni redek. Lov za dobičkom za vsako ceno je zlorabljanje na škodo skupnosti. Tov. Bračič je kritiziral občinska ljudska odbora v Žirovnici in Srednji vasi, ki okraju še nista predložila zaključnih polletnih računov, vsled česar leži v banki mrtvih 100 milijonov din. Ta nemarnost je povzročila tudi zastoj v investicijskih gradnjah. Agrarna skupnost v Ratečah, ki ima dvolastništva (posestva čez mejo) je utajila skupnosti precejšnjo vrednost v dobljenih devizah. V »Pletenini« v Lescah so nastale ogromne zaloge blaga, ki jih niso znali spraviti v promet. Plače delavcem so znašale 80 ostotkov, ostanek 20 odstotkov pa so razdelili v blagu. Železarni je bilo priznano 15 odstotkov na povprečni zaslužek iz družbenih sredstev. Delovni kolektiv se je v tem okoriščal in ni plačal nobenega davka na plačni sklad. S tem je skupnost oškodovana za 57 milijonov din mesečno.

Družbeni plan so presegli

Pregled akumulacije in skladov je pakazal, da je bilo v 8 mesecih doseženih 4 milijarde 687,217.000 dinarjev, to je 66 odstotkov celotnega plana. Prometnega davka je bilo vplačanega 223,533.000 din ali 65 odstotkov letnega plana. Plana niso dosegle samo občine: Radovljica 48,1 odstotno, Jesenice, 62,5 odstotno in Kranjska gora 62,1 odstotno. Prav tako je bil plan presežen tudi v dohodninah, kjer so pobrali 7.244.000 din. Občine Bled, Kranjska gora, Kropa in Begunje še niso pobrali dohodnin od kmetov. Tudi obrtniki in zasbeni poklici še niso plačali vse dohodnine. Za investicije po družbenem planu je bilo letos določenih 481,220.005 din, od katerih je bilo do konca avgusta izkoriščenih 97,670.000 din, kar predstavlja le 20,1odstotek. Največ so potrošili za zgraditev novih cest (33,902.000 din) in obnovo šolskih poslopij (12,423.000 din).

K tej gospodarski analizi je tov. Bračič dodal še, da so morali stopnjo akumulacije znižati podjetjem »Sukno« Zapuže, Tekstilni zadrugi Otoče in »Pletenini« Lesce zaradi nastalih težkoč v prodaji blaga. V »Pletenini« Lesce je slaba komercialna služba vzrok neveščemu gospodarjenju. Okraj je že povzel potrebne korake, da se to stanje izboljša. Za novega direktorja v »Pletenini« Lesce je bil izvoljen dr. Vladimir Sojer. Na koncu svojega pregleda je tov. Bračič govoril še o gozdarstvu, o nepravilnostih v pašništvu in hudournikih, ki povzročajo našemu gospodarstvu ogromno škodo. Za regulacijo hudornikov je določenih 40 milijonov kredita.

VIII. redno zasedanje OLO Kranj

Težave so malenkostne napram celotnim uspehom

DRUŽBENI PLAN, KI GA JE TO LETO PRVIČ SPREJEL NAS OKRAJNI LJUDSKI ODBOR IN NAŠE MESTNE OBČINE POMENI BREZ DVOMA NAJPOMEMBNEJŠE DEJANJE V UTRJEVANJU NIZJIH ORGANOV OBLASTI. TAKO JE DEJAL PREDSEDNIK OLO KRANJ TOV. KOŠMELJ

22. in 23. sptembra je imel OLO Kranj svoje 8. redno zasedanje, ki sta mu prisostvovala tudi člana Izvršnega sveta LRS tov. Fajfar in tov. Popit. Zasedanje je otvoril predsednik OLO Kranj tov. Miran Košmelj, ki je imel nato poročilo o izvršitvi družbenega plana za prvo polletje 1953 in o izvajanju proračuna ter investicijskega programa. V uvodu je poudaril ogromen pomen sedanjega gospodarskega sistema. Dejal je: »Sedanji gospodarski sistem je v razliki od starega adminstrativnega močno pospešil razvoj proizvajalnih sil, znatno se je dvignila produktivnost dela, notranji in zunanji blagovni promet je postal intenzivnejši, močno se je razvila naša zunanja trgovina. Nov sistem je nadalje dal močno spodbudo napredku v kmetijstvu, kjer bomo ne samo zaradi boljše letine, ampak tudi zaradi novih gospodarskih mer znatno povečali kmetijsko proizvodnjo. Ta sistem je aktiviziral številne neizkoriščane rezerve v gospodarstvu, pospešil rast gospodarskih kadrov in omogočil izredno širok razmah individualne iniciative, aktiviziral naše delovne ljudi v gospodarstvu na način, v katerem se hitro razvija socialistična zavest in ustvarja materialna baza vsega našega političnega življenja. Ta sistem je skratka osvobodil socialistične ekonomske sile in omogočil uničenje birokratskih spon, ki so ovirale hitrejši napredek in pravilni politični učinek socialističnega gospodarstva na družbene odnose.«

V nadaljevanju je nakazal tov. predsednik izvršitev polletnega družbenega plana, njegove negativne in pozitivne strani, uspehe in neuspehe. Družbeni plan za prvo polletje 1953 je bil v industriji izpolnjem 52,8 odstotno, kar pomeni, da se je proizvodnja industrije v primerjavi z istim obdobjem v preteklem letu zvišala za 10,8 odstotkov. V prometu je bil izpolnjen polletni družbeni plan 51,9 odstotno, v gradbeništvu pa 85,1 odstotno. Porast kažejo vse industrijske panoge, razen industrije usnja in obutve, katere proizvodnja je omejena zaradi slabih tržnih razmer in pomanjkanja surovin. Polletna izpolnitev plana akumulacije znaša 52,6 odstotkov (industrija 52,4 odstotkov). Glede akumulacije je tov. Košmelj ugotovil, da so nekatera podjetja (»Sava« Kranj, »Projekt« Kranj in druga) imela premajhno stopno akumulacije, na drugi strani pa so bila podjetja, ki niso izpolnila polletnega plana akumulacije, kar gre seveda na račun objektivnih težav. S tem v zvezi je tov. predsednik poudaril, da je treba bojevati »najostrejšo borbo proti vsakemu izigravanju zakonskih predpisov, proti pojavu kriminala bodisi osebnega ali pa takega, ki ruši celoto socializma«. V zvezi z akumulacijo je predlagal, naj bi se OLO odločil za odlok o zvišanju in znižanju stopnje akumulacije nekaterim podjetjem (kar so ljudski odborniki tudi sprejeli). Nakazal je pereč problem, ki je nastal ob zvezni uredbi, ki predpisuje znižanje stopnje akumulacije pri predilnicah in tkalnicah, kar znaša na akumulaciji izpad čez milijardo dinarjev. Podjetja so ustvarila visok znesek presežnega plačnega fonda, kar kaže, da so podjetja dosegla boljšo rentabiliteto, kot je bilo to upoštevano pri izračunavanju stopnje akumulacije za letošnji družbeni plan. Tov. predsednik je nato tudi razložil nove zvezne uredbe glede presežka plač.

Miran Košmelj, predsednik OLO Kranj

Dohodki okrajnega proračuna so bili preseženi za 13 odstotkov, izdatki pa so do konca avgusta izkazovali normalno črpanje. V zadnjem času so narasli predvsem izdatki za zdravstvo in socialno skrbstvo. Dohodki občin na območju OLO Kranj so bili ustvarjeni s 63 odstotki, črpanje izdatkov pa je bilo tudi normalno.

Po družbenem planu določene oziroma predvidene investicije so bile do 9. septembra 1953 investirane v znesku 97,132.000 din. Te investicije so bile uporabljene za rekonstrukcijo raznih cest, za elektrifikacijo, zdravstvo itd. Investicijska sredstva so bila v veliki meri črpana iz kmečke dohodnine prejšnjega leta (1952), brez katere bi letos težko uresničili toliko gospodarsko dejavnost. Tov. predsednik je povdaril, da je bil letošnji investi-

(Nadaljevanje na 2. strani)

Nova moderna kaloričnа centrala

velik delovni uspeh domačih kolektivov

Preteklo sredo so zidarski strokovnjaki, iz podjetja Vatrotehna iz Zagreba, dogradili največji dimnik v železarni Jesenice. Dimnik velike nove kalorične centrale, ki je nujno potrebna železarskemu kolektivu za nemoteno in ekonomično obratovanje, so zidarji zgradili v rekordnem času — v 82 delovnih dneh. To je pomemben uspeh, če pomislimo, da so morali zidarji vložiti v dimnik čez 253.000 dimniških opek, ki jih je dobavila opekarna kvalitetne opeke iz Bedevkočine. Dimnik je izmed vseh ostalih dimnikov, ki jih je v železarni cel gozd, pravi orjak. Novi dimnik ima ogromne temelje in je visok 76 m, spodnji notranji premer je 6 m, na vrhu pa 3 m.

Dimnik je prvi dograjeni objekt v sklopu gradnje velike nove kalorične centrale, ki bo olajšala obratovanje celotne železarne. V železarni je vedno večja poraba vodne, električne in kalorične energije, kajti obrati se iz leta v leto večajo in razširjajo. Že pred dvema letoma so v železarni začeli razmišljati o gradnji nove kalorične centrale. Pod vodstvom tehnika tov. Milana Stegnja so posamezna podjetja pristopila k uresničevanju tega načrta. Projektivni zavod — Slovenija projekt — je izdelal vse gradbene načrte. Lastni konstrukcijski biro železarne pa je izdelal vse potrebne načrte za tehnična dela. V novi stavbi bo dovolj prostora za tri parne kotle Bobcock-Wilocox z ogrevalno površino 450 m². V novi kalorični centrali bo nameščena tudi nova transportna naprava za premog, katero bo izdelalo strojno podjetje »Miha Marinko« iz Trbovelj. Parni kotli bodo kurjeni s plavžnim plinom ali pa z mešanico premogovnega praha in plina. Tovarna »Djuro Djaković« iz Slavonskega Broda bo izdelala nove mline za premog sistema Krämar, vse potrebne elektro motorje pa bo dobavila tovarna »Rade Končar« iz Zagreba. V novi kalorični centrali bodo nameščene tudi nove črpalke in nova vodarna. Črpalke bo dobavila tovarna Jastrebarsko

(Nadaljevanje na 2. strani)

Pereči problemi naših delovnih žena

Žene širom Jugoslavije se v tem času z veliko aktivnostjo pripravljajo na svoj kongres, ki bo verjetno še ta mesec v Beogradu.

V nedeljo, 20. septembra, je bila v Kranju izredna konferenca AFŽ kranjskega okraja. Navzočih je bilo 85 odstotkov vseh delegatk, ki so živahno razpravljale o problemih delovne žene. Tov. Angela Boštjančič, sekretarka okrajnega odbora AFŽ je podala poročilo o trenutnm stanju naše organizacije in delu žena v kranjskem okraju.

Na zadnji redni konferenci (sklicani oktobra 1952) izvoljeni okrajni odbor AFŽ ni bil dobro izbran. Tako se na primer del žena ni udeležil niti ene seje, nekatere članice so pošiljale na sestanke svoje namestnice in zato odbor ni bil dovolj povezan z osnovnimi organizacijami AFŽ, niti z občinskimi in vaškimi odbori. Delavke so se preveč zaprle med tovarniške zidove. Želja okrajnega odbora AFŽ je bila, da bi ravno tovarišice, ki prihajajo v tovarne iz vasi, nudile okrajnemu odboru pri vzgoji vaških žena vso pomoč.

Organizacija AFŽ je vključena v SZDL. Po dosedanjih ugotovitvah občinski odbori SZ zelo redko razpravljajo o problemih žena, zato jih tudi ne poznajo. Še celo okrajni odbor SZ ni nudil naši organizaciji zaželene pomoči. V občinskih odborih SZ je 19 odstotkov žena, ki bi vendar lahko pogumneje zahtevale od tovarišev, da tudi njihovim zadevam, ki imajo splošno družbeni značaj, posvetijo nekaj časa.

Tov. Boštjančičeva je nadalje govorila o delu organizacije AFŽ. Tu seveda ne moremo vzporejati občinskih in vaških organizacij z mestnimi. Poslednje imajo večje uspehe, ker imajo tudi boljše delovne pogoje. Vendar bi vaška organizacija pri Sv. Ani lahko služila mnogim za zgled. Zatem se je tov. Boštjančičeva dotaknila dela okrajnega odbora AFŽ. Ta je na svojih sejah obravnaval vprašanja kot so: izobraževanje žena, razbremenitev žena na vasi in v industriji, proizvodnji ter zdravstvena in socialna vprašanja. Odbor je sodeloval z žensko sekcijo pri OSS in sekcijo zadružnic pri OZZ, povezoval pa se je tudi z RK, Zvezo prijateljev mladine, Zvezo borcev s Svetom za zdravstvo in socialno politiko itd. Ob vsem našem delu pa vedno bolj raste občutek, da je naša organizacija preozka. Odbori AFŽ bi morali biti prvi in najodločnejši v borbi za socialističnega človeka, reševati bi morali ne le ženska, temveč vsa družbena vprašanja, s katerimi je povezana nadaljna stopnja graditve socializma.

Tov. sekretarka je omenila težave žene-delavke. Tako na pr. nezgode in obolenja pričajo o nezadostni zaščiti v delovnem procesu, vzrok številnih obolenj je tudi slaba prehrana predvsem zaradi neznanja, prevelika obremenitev v zaostalem gospodinjstvu itd. Žene nudijo svojim otrokom pomanjkljivo nego in vzgojo, kar je posledica nezadostne pomoči skupnosti zaposlenim materam. Tudi kmečka žena oziroma zadružnica bi z modernizacijo gospodinjstva imela več časa za lastno izobraževanje in vzgojo otrok in ne bi več nasedala vplivom sovražne propagande.

Organizacija AFŽ posveča premalo pozornosti mladim tovarniškim delavkam, ki zaradi svoje nerasnosti in lahkovernosti padajo v številne zablode. Neodpustljivo je tudi dejstvo, da se žene premalo borijo proti pijančevanju, veseljačenju in posurovelosti mladih delavcev, ki si še ne znajo urediti življenja.

Dolga vrsta vprašanj je še, na katere bodo morale odgovoriti naše žene. Ob zaključku poročila je tov. Boštjančičeva na kratko omenila še zadnje politične dogodke.

Nato so žene izvolile dve delegatki za kongres v Beogradu: tov. Marijo Ravtar in Pavlo Sekne z Visokega.

Volitvam je sledilo živahno razpravljanje o referatu.

Tovarišice so predlagale, naj bi se žene izobraževale tudi v okviru Svobod ali Fronte. Ko so govorile o naprednejšem gospodinjstvu, so izrazile željo, naj bi knjižnice imele na razpolago več gospodinjskih knjig, ki so jih vseskozi pogrešale. Mesto bi lahko nudilo znatnejšo pomoč vasem. Neka tovarišica je izjavila, da naše matere vse premalo pazijo na vzgojo predšolskih otrok. Za šoloobvezne otroke pa naj bi starši zahtevali čim več roditeljskih sestankov.

Tovarišica iz Tržiča je nakazala pereče vprašanje tistih žena, ki so bile zasačene pri tatvini. Doma imajo otroke in sedaj jim MLO daje socialno podporo, ker jih nihče ne sprejme v službo. S kaznijo zadeva še ni rešena. Treba je te žene pripeljati na boljšo pot s socialističnimi vzgojnimi metodami.

Delegatka iz Selc je poročala, da so žene tam zelo delavne, čutijo pa, da jih moški tovariši zapostavljajo. Pri vprašanju zaposlitve mladih deklet, ki izpolnijo 14. leto, se je ustavila tov. S. Gostiša. Zanje je bila že predvidena gospodinjska šola, vendar do uresničenja načrta ni prišlo.

Žene so govorile tudi o otroških dodatkih. So primeri, ko otroci študirajo in zaradi znižanja prejemkov in zvišanja izdatkov je njihovo vzdrževanje zelo težko. Posamezne slučaje je treba individualno pretresti.

Ob 50-letnici kmetijskega zadružništva v Naklem

Ko praznujemo v Naklem zlati jubilej začetka našega zadružništva, je primerno, da se nekoliko ozremo nazaj v dobo, ko se je tudi pri nas začela širiti zadružna ideja in pri tem navedemo nekoliko podatkov o nastanku in razvoju naših posameznih zadrug kot utemeljitev k naši zadružni prireditvi, ki jo bomo izvedli v dneh 3. in 4. oktobra t. l. v Naklem. O njej je »Glas Gorenjske« že pisal v predzadnji številki.

Brez dvoma je pred nastankom železnice in avtomobila ugodno vplivala na gospodarski razvoj Nakla cestna zveza Trst — Celovec, ki je vodila preko Ljubelja. Tedaj so imeli v Naklem tri velike hleve, v katerih so vozniki prenočevali in počivali. Na mestu enega teh hlevov stoji danes novi zadružni dom. Zadružništvo v Naklem se je začelo ustanavljati okoli leta 1900, že naslednje leto 6. decembra pa je bila ustanovljena prva zadruga v Naklem (Hranilnica in posojilnica). Ta zadruga je ob ustanovitvi zavzemala zelo velik delokrog od Kranja do Križev in imela veliko število vlagateljev. V letu 1946 se je združila s Hranilnico in posojilnico v Kranju. Druga po vrstnem redu je bila ustanovljena 1903. leta mlekarska zadruga. Dejansko je bila to predhodnica današnje kmetijske zadruge in ker je odigrala važno vlogo pri razvoju in napredku našega kmetijstva, je primerno, da sedaj proslavimo 50 letnico zadružništva v Naklem in da se nekoliko več pomudimo pri njegovem razvoju. Koliko članov je imela zadruga ob ustanovitvi, ni mogoče dognati, ker je bil njen arhiv ob begu Nemcev iz naših krajev uničen. V letu 1922 je bilo vpisanih vanjo 93 članov (gospodarstev) samo iz področja bivšega KLO Naklo, njeno poslovanje pa je bilo omejeno na predelavo in prodajo mleka. Že takrat so sprejeli sklep, da se ustvarijo rezervna sredstva, ki se ne smejo deliti med člane. Leta 1927 je zadruga razširila poslovanje na vse kmetijske pridelke in potrebščine ter pričela ustanavljati lastne prodalajne po mestih in industrijskih krajih Gorenjske. Število članov se je tedaj zvišalo na 104. 1931. leta je zadruga priključila še Podbrezje in Duplje in s tem število članov zvišala na 168. Preimenovala se je v Mlekarsko nabavno prodajno zadrugo z ločenim konzumnim oddelkom. Leta 1932. je ustanovila mesarski oddelek in čez dve leti še oddelek za zavarovanje živine pod imenom »Samopomoč«. Vsi oddelki so uspešno delovali. Leta 1933 je zadruga pristopila z mlekarskim odsekom k »Skupnemu mlekarskemu obratu«, v katerem so bile združene vse mlekarske zadruge kranjskega okraja in razširila delokrog še na Bitnje in Besnico, da je članstvo naraslo na 242. V letih 1927 — 1932 je zadruga opremila svoj mlekarski oddelek z najnovejšimi stroji, tako da je v njenih prostorih lahko obratoval centralni mlekarski obrat do preselitve v novo mlekarno v Čirčičah 1941. leta. Od tega časa dalje je pri zadrugi samo zbiralnica mleka za mlekarno v Kranju. Vsi oddelki razen konzumnega so med okupacijo prenehali delati. Leta 1946 se je zadruga preimenovala v živinorejsko zadrugo in sprejela vse ostale zadruge posameznih kmetijskih panog v kraju ter zmanjšala delovanje na področje bivšega KLO Naklo. 22. junija 1947 je bila ustanovljena Kmetijska nabavno-prodajna zadruga iz članov živinorejske zadruge zopet za skupno področje Nakla, Dupelj in Podbrezij. Ta zadruga je v dobrem letu prenehala s poslovanjem in leta 1948. je bila iz istega članstva ustanovljena današnja Kmetijska zadruga za področje Nakla, ki je takrat štela 202 člana. Po priključitvi Kmetijske zadruge Duplje v letu 1952 pa šteje zadruga 420 članov. Na zadnjem občnem zboru je zadruga razdelila delo tako, da je za vsako panogo ustanovljen samostojen odsek.

Posebnost zadružništva v Naklem je bila v predvojnem času ta, da so zadružniki polagali vso važnost na gospodarstvo in takratne politične stranke zadruge niso mogle izkoristiti v svoje namene. V zadružnih odborih so bile zastopane vse politične pripadnosti tako, da nobena stranka ni mogla prevladati.

Tako je danes z novim načinom organizacije zadružništva uspelo vse prej obstoječe zadruge združiti v eno splošno kmetijsko zadrugo. Za zaključek spojitve vseh zadrug različnih kmetijskih panog v današnjo enotno in močno KZ, je uspelo postaviti nov in lep zadružni dom, v katerem bo zadruga imela vse potrebne upravne in poslovne prostore, da bo v bodoče še lažje uspešno poslovala za napredek kmetijstva in za dvig našega skupnega gospodarstva.

Z VIII. seje OLO Kranj

(Nadaljevanje s 1. strani)

cijski program preširoko zasnovan, zaradi česar je tudi prišlo do težav, ki jih Okrajni ljudski odbor le z velikim naporom in voljo premaguje. Tov. Košmelj je ljudske odbornike na koncu svojega poročila pozval, naj pripomorejo vsi, »da bi tako našli najboljšo pot za naše bodoče delo in uspešno reševanju nalog.« Po poročilu tov. Košmelja se je razvila med ljudskimi odborniki živahna diskusija, ki je pojasnila in dopolnila sam referat. Podani so bili novi predlogi in doneseni končni sklepi o raznih stvareh, ki se tičejo gospodarstva OLO. Z diskusijo ljudskih odbornikov je bil prvi dan zasedanja tudi zaključen.

Naslednjega dne (23. septembra) se je zasedanje nadaljevalo. Takoj v začetku so ljudski odborniki sprejeli razrešitev in imenovaje direktorjev v »Inteksu« in »Iskri«. Nato je bila razprava o ustanoviteljskih pravicah podjetij. Glede tega začasna uredba predvideva prenos teh pravic na LOMO, vendar so bili ljudski odborniki mnenja, da se dokončni odlok OLO izda šele takrat, ko bo zvezna uredba dokončna. OLO je sprejel v nadaljevanju še mnogo odločb in sicer: razrešitev sodnika Okrožga sodišča v Ljubljani, odločbo o imenovanju upravnega odbora biroja za posredovanje dela, odločbo o dopolnitvi komisije za zemljiški sklad, odločbo o o reorganizaciji inšpektorske službe v prosveti, razrešitev in imenovanju načelnika tajništva za prosveto, odlok o razširitvi predmeta poslovanja tovarne »Iskra«. Zelo pomembni so bili odloki v zvezi z bližnjimi volitvami. Tako je bil sprejet datum volitev v Zbor proizvajalcev OLO Kranj in sicer peti november za I. proizvajalsko skupino, ki obsega industrijo, trgovino in obrt in osmi november za II. proizvajalsko skupino, ki obsega kmetijstvo. Ljudski odborniki so potrdili predlog za volilne komisije (in sicer za volitve odbornikov ljudskih odborov, republiške in zvezne poslance), predlog o določitvi števila odbornikov Zbora proizvajalcev, ki naj bi se od sedanjega števila 38 povečal na 50. Sprejeta je bila nadalje odločba o razdelitvi odborniških mest na obe proizvajalski skupini. Pri tem se seveda upošteva razmerje, koliko je katera skupina udeležena pri skupnem družbenem produktu okraja, vsled česar odpade na prvo proizvajalsko skupino 46 odbornikov, na drugo pa 4. Poleg teh je OLO sprejel na skupnem zasedanju obeh zborov še nekaj odločb.

Okrajni zbor in Zbor proizvajalcev sta nato nadaljevala zasedanje ločeno. Okrajni zbor je sprejel odlok o višini dnevnic. Zbor proizvajalcev pa je sprejel odlok o popravi zaključnega računa tov. »Inteks«. Nadalje se je Zbor proizvajalcev zadržal pri razpravi o poslovanju podjetij in pri formiranju komisij, ki bi proučile sistematizacijo delovnih mest in plačnega sistema v podjetju. O tem je poročal in nakazal smernice tov. preds. Košmelj. Ljudski odborniki so pokazali, da se zavedajo odgovornosti pred skupnostjo in zato so se z vso resnostjo lotili tega vprašanja. Končno so sprejeli predlog o formiranju sedmih komisij, ki bi v samih podjetjih proučile ta vprašanja. Glede volitev je Zbor proizvajalcev sprejel tudi nekatere odločbe in sicer odločbo o številu odbornikov, ki bodo izvoljeni v posameznih volivnih enotah, odločbo o določitvi volilnih enot za volitve odbornikov Zbora proizvajalcev itd. Zasedanje OLO se je s tem končalo.

Če pogledamo delo, ki ga je opravil OLO Kranj, vidimo, da se v polni meri zaveda svoje velike naloge in odgovovrnosti pred skupnostjo. Tov. predsednik je za deveto zasedanje OLO napovedal razpravljanje o kmetijstvu.

Nova kalorična centrala na Jesenicah

(Nadaljevanje s 1. strani)

Za kurjenje parnih kotlov se bo v večji meri uporabljal plavžni plin, ki ga je sedaj na Jesenicah dovolj. Poleg vseh teh naprav bo v novi kalorični centrali montirana tudi protitlačna turbina za 2.400 KW.

Celotni kolektiv gradi s pomočjo vseh ostalih delovnih kolektivov novo kalorično centralo zato, ker pričakuje, da bo na leto prihranil s centralo 100 milijonov. Obratovanje nove kalorične centrale bo popolnoma mehanizirano in nad vse ekonomično. Zgrajena bo na principu sodobne gradnje kaloričnih central v svetu.

Velikega pomena pri novi kalorični centrali je tudi ogromen vodni rezervoar za hladilno vodo, ki je nameščen na novem dimniku v višini 26 m. Rezervoar je izdelala tovarna »Franc Leskošek« iz Maribora in vsebuje 140 m³ hladilne vode.

To delo vseh naših najboljših kolektivov daje Železarni idealne možnosti, da bo lahko krila potrebe našega in inozemskega trga. Z modernizacijami in mehanizacijami, bo obratovanje v Železarni ekonomično in ceneno, zato bodo izdelki jeseniške Železarne tudi v ceni konkurenčni, kakor so bili doslej v kvaliteti.

Železarskemu kolektivu iskreno čestitamo k doseženi delovni zmagi in želimo še mnogo uspeha.

Iz Žirovnice

V zadnjih dneh je oživelo delo pri gradnji mednarodne tranzitne ceste od Žirovnice do Javornika. Cesto razširjajo, nato jo bodo asfaltirali. Hkrati odpravljajo tudi številne ovinke, kar bo preprečilo nesreče, ki se na teh krajih najčešče dogajajo.

O novih oblikah našega gospodarskega sistema

Novi načini kreditiranja

Osnutek uredbe o kratkoročnem kreditiranju

V zadnji številki našega lista smo že razpravljali o dveh osnutkih uredb, ki bodo dale nove oblike našemu gospodarskemu sistemu, danes pa bomo omenili nadaljni dve.

Koristniki kratkoročnih kreditov so lahko gospodarske organizacije, komunalne banke, hranilnice, družbene organizacije, lokalne in avtonomne enote, ljudske republike in FLR Jugoslavija.

Kratkoročni krediti se dajejo v naslednje namene: gospodarskim organizacijam za obratna sredstva; komunalnim bankam in hranilnicam zaradi dajanja kreditov gospodarskim organizacijam, družbenim organizacijam in lokalnim enotam; družbenim organizacijam z namenom, da se jim omogoči njihovo delo, toda samo v višini razlike med njihovimi lastnimi sredstvi in sredstvi, ki so jim skupaj potrebna za njihovo delo; lokalnim in avtonomnim enotam, ljudskim republikam in FLR Jugoslaviji za poravnavo tekočih proračunskih izdatkov v primeru neenakomernega dotekanja proračunskih dohodkov med proračunskim letom. Kratkoročne kredite dajejo Nar. banka FLRJ, komunalne banke in hranilnice.

Med posojilodajalcem in koristnikom kratkoročnega kredita se sklene pismena pogodba, kjer se določijo medsebojne pravice in obveznosti. Višina obrestne mere za kratkoročne kredite se oblikuje svobodno po pogojih tržišča. Zvezni Izvršni svet lahko izjemoma sam določi obrestno mero, kakor tudi s predpisi omeji kreditiranje določenim kategorijam gospodarskih organizacij ali vsem gospodarskim organizacijam določenih gospodarskih panog ali dejavnosti, oziroma da se jim zaračuna višja ali nižja obrestna mera od tiste, ki se oblikuje na tržišču.

Kratkoročni krediti se dajo iz denarnih sredstev kratkoročnega značaja, kakor tudi iz emisije denarja, določene z družbenim planom. Kratkoročna sredstva se uporabljajo izključno za kratkoročno kreditiranje.

Od izrabljenega dela določenega s pogodbo, plača dolžnik obresti, od neizrabljenega dela pa provizijo. Od kredita, ki ga dolžnik ne vrne v roku, mora plačati poleg rednih tudi zamudne obresti. Kratkoročna sredstva se ne smejo uporabljati v investicijske namene. Gospodarska oziroma družbena organizacija, ki dobi kratkoročni kredit, mora svojo celotno finančno poslovanje opravljati preko svojega tekočega računa pri teritorialni komunalni banki.

Nato osnutek te uredbe navaja, da mora pogodba o kratkoročnem kreditu vsebovati znesek kredita, rok za njegovo vračilo, obrestno mero in namen kredita. Pogodba lahko vsebuje tudi jamstvo glede vračila kredita. Vnešene morajo biti tudi določbe o pravicah pogodbenih strank za primer neizpolnitve njihovih obveznosti. Ustanovitelji podjetja jamčijo banki za znesek prevzetega kredita.

Nadalje so navedena določila glede dajanja kredita lokalnim in avtonomnim enotam, ljudski republiki in FLR Jugoslaviji.

S pogodbo o kratkoročnem kreditu se ne more predvideti roka vračanja, ki bi bil daljši od enega leta.

Banka oziroma hranilnica, ki daje kratkoročni kredit, lahko zahteva za zavarovanje kredita pri sklepanju pogodbe jamstvo tistega okrajnega ljudskega odbora, na katerega območju je sedež gospodarske organizacije, ali celo ljudske republike ali druge gospodarske organizacije.

Izvajanje predpisov o kratkoročnem kreditiranju nadzorujejo finančne inšpekcije. Ob ugotovitvah grobih nepravilnosti, zaradi katerih je povzročena znatna škoda splošnemu ljudskemu premoženju, predlaga finančna inšpekcija poleg administrativnega kaznovanja banke, hranilnice oziroma gospodarske organizacije še, da izda okrajni ljudski odbor odločbo o razpustu upravnega odbora banke ali hranilnice oz. o razpustu delavskega sveta in upravnega odbora gospodarske organizacije ali da izda okrajni ljudski odbor odločbo o prisilni upravi nad banko, hranilnico oziroma gospodarsko organizacijo.

. . . in dolgoročnem kreditiranju

Dolgoročne kredite za investicije v gospodarstvu dajejo Narodna banka FLRJ in komunalne banke. Lokalne in avtonomne enote, ljudske republike in FLR Jugoslavija lahko dajejo dolgoročne kredite za investicijsko izgraditev iz svojih proračunskih sredstev. Dolgoročne kredite lahko dajejo v primerih, ki so predvideni v uredbi, tudi gospodarske organizacije. Banke lahko dajejo dolgoročne kredite gospodarskim in družbenim organizacijam kakor tudi lokalnim in avtonomnim enotam, ljudskim republikam in FLR Jugoslaviji — za investicijsko izgraditev v gospodarstvu, skupinam državljanov pa samo za ustanovitev novih obratov in podjetij. Ti koristniki lahko sklepajo pogodbe o dolgoročnem kreditu z vsemi bankami v FLRJ. Nar. banka FLRJ daje dolgoročne kredite tudi komunalnim bankam.

FLR Jugoslavija in ljudske republike lahko dajejo dolgoročne kredite zlasti za izgraditev investicijskih objektov, ki so važni za vso državo oziroma za dvig nerazvitih območij. FLR Jugoslavija pa tudi za izgraditev objektov za potrebe narodne obrambe. Dolgoročne kredite dajo iz svojih proračunskih sredstev s posredovanjem določenih bank, pri čemer določijo koristnike kreditov.

Koliko sredstev lahko uporabijo banke, lokalne in avtonomne enote, ljudske republike in FLR Jugoslavija za kreditiranje in financiranje investicij v enem letu bo določeno v zveznem družbenem planu.

V primeru, ko da dolgoročni kredit gospodarska organizacija, gredo dohodki v skupni proizvod gospodarske organizacije.

Višina obrestne mere za dolgoročne kredite se oblikuje po pogojih trga. Z zveznim družbenim planom se določa minimalna obrestna mera kakor tudi maksimalni roki za odplačevanje kredita za posamezne gospodarske panoge.

Medsebojne pravice in obveznosti posojilodajalca in koristnika dolgoročnega kredita se določajo s kreditno pogodbo, katera mora biti pismena. Komunalne banke ne morejo stopiti neposredno v medsebojne kreditne odnose.

Kredit morajo vrniti koristniki hkrati z obrestmi.

Nato je v osnutku navedeno, kako se tvorijo sredstva za dolgoročne kredite pri Narodni banki FLRJ in pri komunalnih bankah. Zvezni Izvršni svet določi, katera sredstva, vložena pri banki, je šteti za bančna sredstva dolgoročnega značaja in kateri del teh sredstev se lahko uporabi za dolgoročno kreditiranje.

Pri ustanavljanju novega obrata oziroma podjetja sodeluje skupina državljanov praviloma s svojimi sredstvi. Kadar pa nov obrat oziroma novo podjetje dobi posojilo, mora istega vrniti posojilodajalcu hkrati s plačilom obresti, ki pa ne morejo biti višje, kot so predpisane obresti za hranilne vloge.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Šah • Telesna vzgoja • Šport

Jubilejno leto gorenjskih planincev

Slovensko planinsko društvo ima globoke korenine v Bistriški dolini, na Jezerskem, pod Storžičem, v Dolini med Ratečami in Jesenicami, še prav posebno pa so se v prvih začetkih našega planinstva odrezali Bohinjci, ki so že leta 1872 ustanovili prvo slovensko planinsko društvo »Triglavski prijatelj«. Vsemu slovenskemu planinstvu so orali globoke temelje preprosti ljudje. Tine Slatnar — Bos, lovec Štefan Rožič, rudar Matevž Kos in Luka Korošec so z Lorenzom Willonitzerjem prvi stopili na teme Triglava. Njim so se pozneje pridružili še Dolinci s Požgancem, Bobkom, Korobidlijem in drugimi na čelu. Sejali so seme, ki je kmalu rodilo stoteren sad.

Kmalu za tem, ko so Piparji na vrhu Stola, 23. julija 1892, zaklicali vsem slovenskim rodoljubom in ljubiteljem slovenskega planinskega sveta pomembne in vzpodbudne besede — vzdramimo se — so tudi v Kamniku začeli misliti na ustanovitev samostojnega slovenskega planinskega društva. Duša vsega tega gibanja je bil Janez Močnik, lekarnar v Kamniku, ki je kmalu dobil veliko navdušenih sodelavcev. 1893 je rojstno leto slovenskega planinstva na Gorenjskem. 10. julija je bila ustanovljena prva gorenjska planinska podružnica v Kamniku, nekaj mesecev prej pa v Ljubljani. 1895. leta so v Radovljici ustanovili drugo podružnico na pobudo dr. Janka Vilfana. Zanimanje za planinstvo je postajalo na Gorenjskem vedno večje. Ljubezen do gora je združila veliko zavednih ljudi v planinskih društvih. Leta 1899 so ustanovili planinsko podružnico v Kranju na željo velikih ljubiteljev naših gora prof. dr. Frischaufa in Kocbeka. Slovensko planinstvo je v svoji organizacijski obliki hitelo z nezadržanimi koraki dalje, dokler ni zajelo velikega dela naših delovnih ljudi in mladine v svoje vrste. Letos imamo v Sloveniji nad 80 planinskih društev in samo na Gorenjskem jih je več kot trideset.

Gorenjski planinci so dostojno proslavili jubilej slovenskega planinstva, posamezna jubilejna društva pa so priredila planinske tedne, kjer so slavili svoje delovne zmage, organizirala so vzgojne tečaje in predavanja, slavnostne akademije s kulturnimi sporedi, izdala so samostojne številke Planinskega vestnika, imela slavnostne seje in priredila zanimive razstave. Na ta način so društva mnogo prispevala h kulturnemu dvigu planinstva pri nas.

Gorenjska planinska društva so obnovila, povečala in zgradila vrsto novih ponosnih planinskih stavb. PD Domžale je zgradilo nov planinski dom na Veliki planini, PD Kamnik je povečalo svojo staro planinsko postojanko na Jermanovih vratih, PD Mengeš gradi svoj planinski dom na Gobavici tik nad Mengšem, PD Kranj planinski dom na Šmarjetni gori in moderno žičnico na Krvavec, uresničiti pa skuša tudi dolgoletne načrte na Baloljskem sedlu. PD Tržič je slavilo 45 letnico in obnovilo planinsko smučarsko kočo na Zelenici, PD Radovljica vzorno upravlja Pogačnikov dom pri Križkih jezerih in zaključuje gradnjo Valvazorjevega doma pod Stolom. Mlado PD Javornik je otvorilo svojo postojanko in planinsko ekonomijo na Pristavi v Javorniških rovtih, PD Jesenice je skupaj z ostalimi gornjesavskimi PD slavilo 50 letnico obstoja in zgradilo okrepčevalnico pri izviru Soče, njihov planinski aktiv poštarjev pa je postavil novo, ljubko planinsko kočo na Vršiču. Planinci iz Gorij so obnovili Tržaško kočo na sedlu Dolič, bohinjski planinci pa le z muko izvajajo svoj planinski program. Priporočili bi jim, da čimprej zgradе novo planinsko postojanko na Črni prsti in povečajo že zdavnaj pretesno Vodnikovo kočo na Velem polju.

Delavni so bili tudi člani PD Škofja Loka, ki so zgradili svoj planinski dom na Lubniku, danje ne smemo prezreti velike prizadevnosti planincev iz Železnikov, ki v skrajno težkih prilikah grade planinski dom na Ratitovcu. Za vsemi temi nočejo zaostati planinci, ki so vključeni v PD Križe. Tudi ti so otvorili svojo planinsko kočo na Križki gori, mlado PD Medvode pa marljivo gradi svojo postojanko v Polhograjskih Dolomitih.

Dom na Možaklji

Gospodarsko-gradbena aktivnost gorenjskih planinskih društev v jubilejnem letu je bila zadovoljiva in pozitivna, vse premalo pa so društva skrbela za kulturni dvig svojih članov. Pogrešali smo vzgojnih predavanj in izletov v prelepe predele naših gora in v zgodovinske kraje iz NOV. V bodoče naj društva svojo delavnost usmerijo tudi na to področje. Skrbeti morajo za pomladitev sestava planinskih društev, v katere moramo pritegniti čim več delovnih ljudi in mladine.

Za marljivimi planinci nikakor niso hoteli zaostati tudi mladi, borbeni in veliko obetajoči alpinisti, ki so včlanjeni v posameznih alpinističnih odsekih in imajo najtesnejšo povezavo z matičnimi PD. Mladi gorenjski alpinisti so uspešno plezali v težkih stenah, ponovili so najtežje smeri v Travniku, Triglavu, Jalovcu in Špiku, kakor tudi številne smeri v Grintovcih in Kamniških planinah. Posamezni AO, ki so dobili izdatno pomoč od matičnih PD ali drugih družbenih organizacij, pa so izvedli samostojne odprave v inozemske gore. Alpinisti z Jesenic so se povzpeli na 8 vrhov, ki presegajo višino 4.000 m.

Žal nam niso znani točni podatki o uspehih kamniških alpinistov, izvedeli smo le, da odprava ni uspela. Več uspeha so imeli trije mladi in veliko obetajoči alpinisti iz Kranja, ki so se podali v Lienzer Dolomite. Ker pa jim vreme v tej gorski skupini ni bilo naklonjeno, so odšli v skupino Grossglocknerja, kjer so dosegli lep vzpon.

Gorenjski planinci in alpinisti so dali kar častен prispevek k jubilejnemu letu vsega slovenskega planinstva.

S sodišča

Lovro Kumer iz Praš se je moral pred kratkim zagovarjati pred sodiščem. Obtožba ga je bremenila, da je kot prevoznik mleka iz območja KZ Mavčiče za Zadružno mlekarno Kranj postopoma zatajeval razne manjše količine mleka, nadalje, da je v mleko vlival vodo. Mleko, katerega je zalival, odnosno viške, ki jih je dobil s tem, da je vlival vanj vodo pa naj bi prodajal na svojo roko in na svoj način raznim osebam v Prašah, Drulovki, Bregu in tamkajšnji okolici. Seveda, s tem naj bi na eni strani oškodoval kmete-prodajalce, ker je bilo v mleku manj maščobe in je bila tako cena nižja, za utajene količine mleka pa naj bi bila na drugi strani oškodovana KZ Mavčiče, ki je morala prodajalcem plačati vse mleko.

Kumer je bil obtožen, da je letos spomladi prekupil 7.000 kg krompirja in pri tem seveda primerno zaslužil.

Ugotovljeno je bilo, da je bila količina maščob v mleku pri kmetovalcih za 0.1% do 0.4% večja, kakor v mlekarni. Nadalje so bile tudi razlike v količini. Kmetje so preko Kumra za KZ Mavčiče oddali več mleka, kakor ga je prejela Zadružna mlekarna. Prav tako je bilo ugotovljeno, da je Kumer res prodajal raznim osebam, ni pa bilo moči ugotoviti, kje naj bi ga nakupoval in to v takih količinah, kakor ga je prodajal.

Kumer dejanje zatajitve in zalivanja mleka z vodo ni priznal. Tudi nobena priča, katerih je bilo zaslišanih več, ni mogla konkretno potrditi, da bi Kumer mleko jemal ali ga zalival z vodo.

Ker ni bilo stvarnejših dokazov, sodišče na podlagi vsega tega ni prišlo do zaključka, da je to dejanje Kumru dovolj dokazano ter je obtoženca zaradi pomanjkanja dokazov v tem delu obtožbe oprostilo.

Vendar je Kumer s tem, da je v lastnem imenu in za lastni račun dobavljal mleko raznim osebam, vršil nedovoljeno trgovino z mlekom. V drugem delu obtožbe, glede prekupčevanja s krompirjem je sodišče spoznalo Kumra za krivega ter ga za prekupčevanje z mlekom in krompirjem obsodilo na 9.000 din denarne kazni, katero je že odslužil s priporom.

OBJAVA

Vozni red na avtobusni progi TRŽIČ — KRANJ — LJUBLJANA se z dnem 23. septembrom 1953 spremeni in sicer:

7.00	8.00	13.00	14.30	odh. Tržič	prh.	12.40	13.55	18.55	19.55
7.45	8.45	13.45	15.15	Kranj		12.00	13.15	18.15	19.15
8.25,	9.25	14.25	15.55	prh. Ljub.	odh.	11.15	12.30	17.30	18.30

SAP LJUBLJANA

Uspel začetek hrvatsko-slovenske lige

Zmaga Korotana v Zagrebu

V nedeljo se je pričelo tekmovanje tudi v hrvatsko-slovenski nogometni ligi. Naš gorenjski ligaš ŠK Korotan je moral na pot v Zagreb, kjer je zasluženo zmagal nad domačim Tekstilcem in nam s tem pripravil prijetno presenečenje. Iskreno moramo priznati, da našim fantom nismo dovolj zaupali, da smo bili v strahu in skrbeh glede izida te tekme in podobno. Toda igralci Korotana so se dobro pripravili in že prvi njihov start je žel veliko pohvalo.

Tekstilac : Korotan 0 : 1 (0:1)

Na igrišču sta se pred približno 1000 gledalci v prvenstveni tekmi srečali moštvi domačega Tekstilca in Korotana iz Kranja. Takoj v prvem polčasu je prešel Tekstilac v ofenzivo in začel nevarno oblegati kazenski prostor gostov, toda slabi strelci v njihovih vrstah in prisebna obramba gostov jim je preprečila uspeh. Brezar je v tem delu igre odbranil celo enajstmetrovko, ki jo je tolkel Crnčec v desni kot gola. To je zaleglo. Pritisk je popustil. Korotan je s posebno lepo in tehnično boljšo igro dobil bitko. Ko se je najmanj kdo nadejal, je odlični Norčič, ki je bil najboljši igralec na tej tekmi, pobegnil z žogo in v teku s kakih 16 metrov noedbranljivo tolkel v Testilčev gol, 1 : 0 za Korotan.

V drugem polčasu je Korotan popolnoma prevzel igro v svoje roke. Prezirali so obrambo domačih, kakor so hoteli. K sreči je imel Tekstilac nekaj požrtvovalnih igralcev, ki so pritekli na pomoč obrambi in tako rešili domače moštvo od še večjega poraza. Korotan je nastopil v tejle postavi: Brezar (8), Štravs (6), Majce (6), Mihelčič (7,5), Bajželj (7), Elar (7,5), Jan (7), Norčič (9), Česenj (6) in Štular (5). Sodnik Rukavina iz Varaždina je bil odličen.

V nedeljo igra Korotan na domačem igrišču z Izolo, ki jo poznamo z lanskoletnih tekem slovenske lige kot starega rivala Korotana. To bo nekakšen slovenski derby, ki bo prav gotovo privabil številne gledalce na Korotanovo igrišče.

Slovenska liga

JESENICE : KRIM 4 : 3 (1 : 2)

Pred 500 gledalci so v nedeljo Jeseničani slavili lepo zmago nad Ljubljanskim »Krimom« s 4 : 3 (1:2). Jeseničani so že v začetku po krivdi napadalcev zapravili več lepih priložnosti za dosego gola. Bolj učinkoviti so bili Krimovci, ki so prvi polčas zaključili z rezultatom 2:1 v svojo korist. Drugi polčas je bil srečnejši za domače igralce, ki so trikrat potresli nasprotnikovo mrežo, medtem ko je nasprotnik uspel zabiti le en gol. Najboljši na igrišču je bil »stari« Janežič z Jesenic.

DOMŽALE : POSTOJNA 4 : 1 (2 : 1)

V II. kolu zapadne slovenske lige je moral naš gorenjski predstavnik Domžale ponovno kloniti, to pot pred borbenimi Postojnčani z rezultatom 4 : 1. Domžalčani so bili v prvem polčasu enakovreden nasprotnik in samo zaradi slabih strelskih sposobnosti napadalne vrste domačinov, posebno obeh kril, se morajo Postojnčani zahvaliti, da so iz Domžal odnesli dve dragoceni točki. Desno krilo Domžal, tov. Bevc, je že v prvem polčasu zapravil 4—6 skoraj 100 procentnih možnosti za dosego gola. Skoraj bi lahko rekli, da je napadalna vrsta tekmovala, kdo bo večkrat zgrešil vrata nasprotnika. Zadnjih 30 minut so Domžalčani igrali z 10 igralci, kar so igralci Postojne izkoristili, da so še dvakrat potresli mrežo domačinov. Gledalci razočarani nad igro Domžalčanov, so že pred koncem tekme nezadovoljni zapuščali igrišče. Ligaško moštvo bo moralo v bodoče napeti vse sile, če hoče še drugo leto ostati v slovenski ligi. V predtekmi sta se pomerili enajstorici mladinskega moštva Domžal in Domžale B. Mladinci so morali zaradi slabe fizične kondicije in neuigranosti kloniti pred Domžalami B z rezultatom 4 : 1.

Domžalski pionirji pa nasprotno od ligaškega moštva nizajo uspeh za uspehom. Prejšnjo nedeljo so premagali pionirje ljubljanskega »Krima« na njihovem terenu z 2 : 1, danes pa so v Ljubljani gladko odpravilu pionirje ljubljanskega »železničarja« z rezultatom 3 : 0 in so s tem stopili na čelo tabele s 4 točkami.

Spored nogomet. prvenstva Gorenjske

4. OKTOBRA 1953

Na Jesenicah, igrišče Jesenice:
ob 14. uri **Jesenice B : Projektor,** službujoči Bogataj.

Ba Bledu, igrišče Bleda:
ob 15. uri **Bled : Hrušica,** službujoči Borčič.

V Tržiču, igrišče Ljubelja:
ob 9. uri **Ljubelj : Jesenice II** pionirji, službujoči Brezar.
ob 15.30 uri **Ljubelj : Prešeren,** službujoči Dobrin.

V Kranju, igrišče Korotana:
ob 15. uri **Korotan B : Ločan,** službujoči Smole.

V Železnikih:
ob 15. uri **Železniki : Gumar,** službujoči Bertoncelj.

KOMENTAR K TEKMI

LOČAN : PROJEKTOR 1 : 2

Najvažnejše tekma gorenjskega prvenstva preteklo nedeljo je bila med Ločanom in Projektorjem v Škofji Loki, ki se je končala s tesno zmago Projektorja.

Tekma je bila ves čas napeta in se do zadnjih minut ni vedelo, kdo bo zmagovalec. Moštvi sta se borili požrtvovalno. Pri obeh moštvih sta bili prvotno dobri obrambi, ki sta reševali zelo kočljive situacije. Par minut pred koncem se je posrečilo levi zvezi Projektorja, da iz prilično težke situacije da zmagoviti gol.

S to zmago si je moštvo Projektorja utrdilo svoj položaj na vrhu tabele. V predigri so boljši mladinci Ločana premagali mladince Projektorja z 2 : 1.

REZULTATI ODIGRANIH TEKEM V NEDELJO, 20. SEPTEMBRA 1953

Ljubelj : Jesenice (pionirji)	1 : 1
Projektor : Prešeren (pionirji)	2 : 0
Korotan : Jesenice (pionirji)	1 : 1
Ljubelj : Jesenice (mladinci)	0 : 1
Korotan : Bled (mladinci)	7 : 1
Ločan : Projektor (mladinci)	2 : 1
Ločan : Projektor	1 : 2
Jesenice B : Prešeren	2 : 1
Korotan B : Hrušica	2 : 2
Ljubelj : Gumar	10 : 0
Bled : Železniki	4 : 1
Virtus (Duplica) : Ilirija	1 : 1

TVD »Partizan« Medvode : TVD : »PARTIZAN« DOMŽALE 41 : 40 (26 : 16)

Prvenstvena košarkaška tekma C lige se je končala z zmago Medvodčanov. Igra je bila povprečna. Od Medvodčanov sta bila zelo dobra Dolinar in Jesih, pri gostih pa Pavošević, ki je bil najboljši mož na igrišču. Pred 250 gledalci sta z napakami sodila Brumen in Vozelj iz Ljubljane.

Koše so dosegli:

Za Partizana M: Dolinar 14, Frelih 3, Bukovec 0, Tičar 2, Čuček 2, Jesih 17, Knific 5, I. Knific II. 2 in Rupnik 0.

Za Partizana D: Pavošević 15, Grandovec 13, Šircelj 10, Stajner 0, Vrenjak 2, Sitar 0, Zule 0, Oblak 0 in Orehek 0.

OBJAVE • SPOREDI • OGLASI

GLEDALIŠČE

Prešernovo gledališče Kranj

Otvoritev gledališke sezone

Petek, 25. septembra ob 20. uri: Ivan Cankar »Hlapci« — premiera, izven. V vlogi Jermana nastopita izmenoma Janez Eržen in Jože Kovačič. Premiersko predstavo bo odigral Janez Eržen.

Sobota, 26. septembra ob 20. uri: Ivan Cankar, »Hlapci«, izven. Jerman: Janez Eržen.

Nedelja, 27. septembra ob 16. uri: Ivan Cankar »Hlapci«, red Torek in izven. Jerman: Janez Eržen.

Četrtek, 1. oktobra ob 20. uri: Ivan Cankar »Hlapci«, red A in izven. Jerman: Janez Eržen.

Pri vseh abonmajskih predstavah so vstopnice še v prosti prodaji.

KINO

Kino »Radio«, Jesenice: do 27. septembra italijanski film »Sanjala sem o raju«; 28. do 30. septembra ameriški film »Neptunova hči«; predstave ob delavnikih ob 18. do 20. uri, v nedeljah ob 16., 18. in 20. uri. V nedeljo matineja istega filma (vstopnina 10 din).

Kino »Plavž«, Jesenice: do 28. ameriški film »Rebecca«; 29. septembra do 1. oktobra francoski film »Panika». Predstave ob delavnikih ob 18. in 20. uri. V nedeljo ob 16., 18. in 20. uri. V nedeljo matineja istega filma (vstopnina 10 din).

Kino Javornik-Koroška Bela: 25. do 27. septembre ameriški film »Bojeviti O'Flynn«. Predstave v petek ob 20. uri, v soboto ob 18. in 20. uri, v nedeljo ob 16., 18. in 20 uri. V nedeljo matineja istega filma (vstopnina 10 din).

Kino »Storžič«, Kranj: 26. do 27. septembra angleški barvni film »Hofmanove pripovedke«. Predstave ob delavnikih ob 16., 18. in 20. uri, v nedeljo ob 15., 17., 19. in 21. uri. V soboto ob 20. uri predstava odpade. V nedeljo matineji ob 8.30 uri »Hofmannove pripovedke, ob 10.30 uri »Rudniki kralja Salomona», 28. septembra do 4. oktobra ameriški barvni film »Onstran Missourija«. Predstave ob delavnikih ob 16., 18. in 20. uri.

Shramba koles pri izhodu kina Storžič od delavnikih in nedeljah od 15. ure do zadnje predstave. Otrokom pod petim letom starosti prepovedan obisk vseh predstav.

Kino »Svoboda«, Stražišče, Kranj: 23. do 25. septembra angleški barvni film »Hofmannove pripovedke«. Predstave ob 19. uri. 26. do 27. septembra ameriški barvni film »Rudniki kralja Salomona«. Predstave v soboto ob 17., 19. in 21. uri, v nedeljo ob 15., 17., 19. in 21. uri. V nedeljo matineja ob 10. uri »Hofmannove pripovedke«, 30. septembra do 4. oktobra ameriški barvni film »Na otoku s teboj«. Predstave v sredo, četrtek in petek ob 19. uri, v soboto ob 17., 19. in 21. uri.

Mestni kino Kamnik: do 28. septembra avstrijski film »Kogar bogovi ljubijo»; 29. septembra do 1. oktobra jugoslovanski film »Vsi na morje«.

Mestni kino Domžale: do 27. septembra italijanski film »Srce«; 30. in 31. septembra francoski film »Ustreljen ob zori«.

MALI OGLASI

V najem vzmemo takoj tri prostore s skladiščem, Steklarstvo, Kranj.

Prodam 25 kg volne za žimnice, naslov v upravi lista.

Preklicujem sindikalno in SZDL izkaznico na ime Regina Florjančič, Kranj.

Zamenjam stanovanje sredi mesta Kranja v enodružinski hiši (soba, kuhinja in pritikline) za dvosobno s kuhinjo v Kranju ali bližnji okolici. Ponudbe na upravo lista.

Kupimo napravo za prikazovanje diapozitivov. Kino Domžale.

Prodam nov šivalni stroj znamke »Singer«. Jože Živalič, Praše 33, p. Kranj.

Prodam 4 letnega konja, domače reje. Primskovo 141, Kranj.

Cesta III. reda Poljane—Javorje bo z dnem 25. t. m. do preklica za ves promet zaprta, zaradi opasnosti cerkvenih ruševin v Poljanah, katere ogrožajo varnost javnega prometa na cesti. — Uprava za ceste OLO Kranj.

Prodam enostanovanjsko hišo na Kokrici št. 91, Kranj.

—— PO VASEH IN MESTIH GORENJSKE ——

Iz Kamnika

Nevarna skala. Nad Novim trgom se je ujela med dve drevesi velika skala, ki se je sprožila s Starega grada. Če bi je drevje ne zadržalo, bi poškodovala eno izmed hiš v Novem trgu. Ta nevarnost pa še vedno grozi, zato pričakujemo, da bodo nevarno skalo čimprej spravili v grapo, od koder se ne bo mogla zavaliti proti hišam.

Klub rezervnih oficirjev je imel v nedeljo prvi sestanek po polletnem odmoru.

Delavsko prosvetno društvo »Solidarnost« pripravlja v režiji prvaka ljubljanske drame Maksa Furijana Cankarjevega »Kralja na Betajnovi«. Na programu ima tudi ponovitev Kreftovih »Celjskih grofov«.

Iz Bohinja

Občinski odbor SZDL v Bohinjski Bistrici je priredil v nedeljo tradicionalni »kravji bal« ob Bohinjskem jezeru, ki se ga je udeležilo mnogo kmetov iz Bohinja. To prireditev so izvajali domači planšarji leto za letom, ko so prignali živino s planin v dolino. Na Stari Fužini je bila uspešna razstava plemenske živine, ki jo je organizirala KZ Stara Fužina. Razstavljenih je bilo 200 glav živine pincgavske pasme. Tudi kupcev ni manjkalo. Lastniki najlepših krav so prejeli prav čedne nagrade.

Iz Radovljice

V našem mestu se v zadnjem času precej gradi. V središču mesta so v poslopju okrajnega sodišča prizidali še eno nadstropje, prav tako osnovni šoli, ker sta bili že obe zgradbi pretesni za današnje potrebe. Dokončali so tudi poslopje za mestni kino, ki je končno le prišel do svojih lastnih prostorov. Bivšo kinodvorano so preuredili v televadnico TVD »Partizan«.

Iz Kranja

Ljudski odbor mestne občine je uvidel veliko potrebo po ustanovitvi reprezentativne restavracije v industrijskem bazenu ob Savi. To je posebej narekovala skrb za naše delavstvo, ki po ukinitvi menz nima nikjer v bližini prave kuhinje, kjer bi se mogli abonirati. Nova restavracija se bo imenovala »Gostinsko podjetje Kranj« in bo v prostorih dosedanje DUR »Iskre«, katero v ta namen še preurejajo. Restavracija bo predvidoma odprta že 1. oktobra in bo dostopna tudi vsem ostalim gostom in potnikom, saj je v neposredni bližini kolodvora.

Iz Trebije

Ko so lani v oktobru začeli v Trebiji prostovoljci kopati temelj za nov zadružni dom, nismo mislili, da bo po enajstih mesecih že pod streho. Člani KZ so z delom in zbiranjem materiala dokazali, da so pripravljeni kolektivno delati, kadar gre za skupne koristi. Socialistična zavednost in razumevanje za novo kulturno ustanovo sta podžigali člane k vztrajnemu in požrtvovalnemu delu. Domačini s ponosom pogledujejo na dvonadstropno stavbo. Posebne zasluge za zgraditev doma imata uslužbenec KZ tov. Urban in zidarski mojster tov. Jurij Oblak. Oba sta s pomočjo ostalih članov KZ in organizacij že od ustanovitve KZ zbirala denar, opeko, apno, les in železo.

Mnogo tisočakov je morala že odšteti blagajničarka KZ, a jih bo morala še, preden bodo prostori v domu sposobni za vselitev. Večino stroškov so do sedaj krili iz lastnih sredstev, kar je lep primer dobrega gospodarstva KZ Trebija.

Zadružni dom ne bo le središče kulturnega dela., tu bodo še trgovina, menza, gostilna, razna skladišča, kleti za shranjevanje pridelkov, sobe za turiste itd. Prav v zvezi s tem je bilo na vaškem sestanku SZDL predlagano, da bi vsi lastniki hiš postopoma obnovili in preuredili stanovanjske prostore, da bi čim več turistov privabili v okolico, ki ima idealne naravne pogoje za razvoj turizma.

Z dograditvijo novega zadružnega doma se bo pričelo v Trebiji novo življenje, ki bo še bolj strnilo ljudi zgornje Poljanske doline pri delu za skupni gospodarski in kulturni napredek.

Uj.

Iz Vodic

Pretekli četrtek zvečer je nastal požar zaradi tega, ker so sestniku Dimitru Seršenu. Gorelo je gospodarsko poslopje s hlevom. Po vsej verjetnosti je nastel požar zaradi tega, ker so v tem času v prostoru pod poslopjem kuhali žganje. Škoda znaša približno 3300.000 dinarjev. Poleg gasilske čete Polje sta pri gašenju požara pomagali še četi iz Šinkovega turna in Tacna.

Lep napredek domžalske Svobode

V torek, 15. t. m. zvečer, je bil v Godbenem domu občni zbor domžalske »Svobode«, na katerega je prišel kot gost tudi predsednik Zveze »Svobod« in član Izvršnega sveta LRS tov. Regent.

Pred lepim številom članstva je zborovanje otvoril tov. Hvastja, dosedanji predsednik društva, ki je obenem podal politično poročilo o društvenem delovanju. Za njim je govoril o organizacijskem in kulturnem delu društva društveni tajnik tov. Mazgon. Iz njegovih izvajanj je razviden lep napredek domžalske »Svobode«. Društvo šteje 209 aktivnih članov, ki sodelujejo v pevskem zboru, dramskem odseku, orkestru, tamburaškem zboru in folklorni skupini. Društvena knjižnica ima nad 3000 knjig in od teh je bila lani vsaka knjiga povprečno osemkrat izposojena. Ljudska univerza, ki deluje prav tako v okviru »Svobode«, je imela v zadnjem poslovnem letu 9 predavanj, na katere je prišlo 920 poslušalcev, žal najmanj iz vrst delavstva, čeprav so bili delovni kolektivi o predavanjih LU redno obveščeni.

Pod strokovnim vodstvom tov., D. Prešerna je lani začel z delom pomlajeni dramski odsek, ki je pokazal v lanski sezoni največjo aktivnost. V kratkem razdobju je naštudiral štiri dramska dela: Jurčič-Govekarjevega »Desetega brata«, Gobčevo »Planinsko rožo«, Golijevo »Snegulječico« in »Bajko o Slavcu«. Ta dela so doživela skupno 26 uprizoritev doma in na gostovanjih. Prav tako so se postavili tudi pevci, saj je mešani pevski zbor imel dva samostojna koncerta in gostoval v Grosupljem in Črnučah. Na okrajnem tekmovanju, ki je bilo v Kamniku, je zasedel II. mesto. Za poživljeno in razgibano pevsko kulturo ima veliko zaslugo zborovodja tov. Habe. Viden napredek je pokazal orkester, saj je sodeloval pri vseh proslavah in društvenih prireditvah, kar prej pri SKUD ni bilo. Vsi člani orkestra so mladinci, ki se pridno vadijo, da bi bila njihova izvajanja čim kvalitetnejša. Tamburaški zbor je priredil 6 samostojnih koncertov, folklorna skupina pa je šele pred kratkim začela z delom in je imela le en nastop.

Po podanih poročilih je spregovoril tov. Regent, ki je poudaril velik pomen kulturnega dela »Svobod« za izobrazbo našega delavstva, ki naj bo napredno revolucionarnega duha. Tako izpopolnjeno delo »Svobod« se bo iz industrijskih središč prenašalo tudi na našo vas, ki v socialistični kulturi še močno zaostaja za njimi. Pri tem je tov. Regent kritiziral slabo izbiro iger, pesmi in glasbenih del, kar vse kvarno vpliva na idejni dvig ravni širokih ljudskih množic. Vzgoja za čisto znanost marksizma brez vsakih primesi mora biti ena od glavnih nalog »Svobod« v kulturnem udejstvovanju.

Zveza bo v zimskem času priredila po vseh društvih ideološke tečaje, ki bodo dvignili politično raven naših kulturnikov. Tov. Regent je na koncu pohvalil delo in prizadevanja domžalskih svobodašev in društvu obljubil vso možno pomoč pri nadaljnem razvoju. Izvajanjem tov. Regenta so prisotni verno sledili in ga na koncu z odobravanjem pozdravili.

Med razpravljanjem je bilo slišati več kritičnih pripomb. Na primer, da v pevskem zboru sodeluje premalo moških in da se nekateri igralci bivšega SKUD v novo dramsko družino »Svoboda« niso vključili.

Ob zaključku občnega zbora so bile volitve novega upravnega in nadzornega odbora »Svobode«, v katera so izvolili tudi nekaj pridnih mladincev, kar bo poživilo društveno delo. Pred članstvom je bil razgrnjen nov načrt dela za nastopajočo sezono, ko bo še bolj pestra in bogata po vsebini od lanskoletne.

Občni zbor KUD „Tone Šifrer“ v Loki

Nekaj dni pred občnim zborom, ki je bil 16. septembra, je KUD »Tone Šifrer« za svoj zaključek priredil prvi škofjeloški kulturni družabni večer. Na tem družabnem večeru so nastopali člani s pevskimi točkami (odlomki iz oper), recitacijami itd. Ta družabni večer naj bo v prihodnje vzgled tudi ostalim društvom, ki smatrajo, da je dovolj, če je na prireditvi dovolj pijače in jedače. Taka prireditev, kot je bila v Škofji Loki, ostane občinstvu vedno v spominu.

Za občni zbor je bilo poročilo dano v diskusijo že nekaj dni preje, tako da so posamezni odborniki na občnem zboru samo ponovili bistvene stvari iz svojih sekcij. Društvo obsega gledališko sekcijo, glasbeno, likovno, pevsko in folklorno sekcijo ter knjižnico. Najbolj delavna je gledališka sekcija, ki je omogočila Škofji Loki skupno 55 predstav, eno akademijo ter sodelovala tudi pri ostalih akademijah in prireditvah, skupno z ostalimi člani društva. Društvo je naštudiralo sedem dramatskih del in veseli večer. Med deli sta dve drami, dve komediji, dve mladinski igri in ena opereta. Poleg tega je gostovalo še 6 družin s 6 deli. Dela sama bi z ozirom na obisk pri predstavah takole razvrstili: opereta »Tam na gorah« (Lukaš-Myriš) povprečni obisk 330, »Snegulječica« (Golia) 288, »Mogočni prstan« (Milčinski) 275, »Inšpektor na obisku« (Priestley) 174, »Vdova Rošlinka« (Golar) 140, »Življenje je lepo« (Achard) 97. Na veselem večeru je bil povprečni obisk 280. Iz tega je razvidno, da občinstvo želi na eni strani kvalitetnih del, na drugi strani pa mu ugajajo veseloigre in operete.

Prizor iz Achardove komedije »Življenje je lepo«

Diskusija o novi sezoni in programu na občnem zboru še ni bila zaključena. V Škofji Loki lahko rečemo, da je igralskega kadra dovolj in tudi režiserjev ne manjka. Glede stalnega sodelovanja poklicnega gledališča iz Kranja v Škofji Loki diskusija tudi ni bila zaključena, ker ni bilo konkretnih predlogov za stroške in druge pogoje. Nekateri člani so sicer mnenja, da ne bi bilo umestno vabiti poklicnega gledališča, ker se boje, da bi padla volja do dela pri igralcih-amaterjih, kar pa ne bo držalo, saj je vendar nujno, da igralci in občinstvo vidijo čim več dramatskih del. Umestno bi bilo, da bi se diskusija o sodelovanju igralskih družin med mesti razvila tudi v našem lokalnem časopisju.

S sodišča

Julka Grm, doma iz vasi Pleše pri Novem mestu, je bila v letu 1952 negovalka v otroških jaslih Bombažne predilnice in tkalnice v Tržiču. Najprej je stanovala pri neki svoji prijateljici, kateri je postopoma jemala denar in industrijske bone, nadalje je vzela eno obleko in 2 m kontenine, tako da jo je skupno oškodovala za 13.500 dinarjev. V otroških jaslih si je prav tako postopoma prisvojila nekaj ženskega blaga, flanele, plenic, rjuh, del okenske zavese in deko, v skupni vrednosti 12.000 dinarjev. Grmova je vse nakradene stvari v glavnem prodala naprej.

V poletju 1952, ko že ni bila več v Tržiču, je prišla ponovno v Tržič in se tam neki ženski predstavila pod tujim imenom. Lagala ji je, da jo pošilja njen sin, ki je na prestajanju kazni. Na podlagi teh lažnih izpovedi ji je lastnica stanovanja dovolila, da pri njej lahko prespi čez noč. Naslednji dan zjutraj je šla gospodinja zgodaj v mesto. Grmova pa je takoj izrabila priložnost, da je pokradla razne stvari v vrednosti cca. 15.000 din in izginila. Na podoben način je prišla k neki stranki v Vižmarje nad Ljubljano. Tudi tukaj je rekla, da jo pošilja njena hčerka, za katero je vedela, da je v zaporu. Zahtevala je razne stvari, da ji bo nesla v zapor, ker so hčerki nujno potrebne. Tako je tudi od te ženske izvabila razne predmete v vrednosti 15.000 din in jih seveda odnesla domov.

Obtoženka je bila zaradi podobnih dejanj že enkrat predkaznovana na 6 mesecev zapora in ob upoštevanju te obtežilne okoliščine je bila sedaj ponovno obsojena na 1 leto zapora.

Nove knjige

Od založbe »Kmečka knjiga« Ljubljana smo prejeli:

Ing. Kinel Vladimir — Ing. Zaplotnik Ivan **»Kratka strokovna navodila«**, strani 61.

Ing. Ivan Kranjc **»Žito in moka«**, strani 44.

Ing. Vinko Sadar **»Obdelovanje zemlje«**, strani 205.

Jože Strgar **»Cvetlice lončnice«**, strani 74.

Ob nastanku Cankarjevih „Hlapcev“

Prešernovo gledališče je z njimi stopilo v novo sezono

»Hlapci« (napisani 1909. l.) so delo, ki predstavlja življenjsko gradacijo Cankarjeve umetniške rasti ter politične razgledanosti, saj stoje na vrhu programske trilogije: za »Narodovim blagrom« in »Kraljem na Betajnovi«, ne le po kronologiji, marveč tudi po kvaliteti, po umetniški sugestivnosti.

Ta naša največja idejna drama je, kakor se neverjetno sliši, bila uprizorjena pravzaprav šele štirideset let po svojem nastanku. Vse druge uprizoritve pred 1948. letom so bile namreč okrnjene, potvorjene in bi jih Cankar brškone zanikal, če bi še živel. Kljub vsem cenzurnim posegom pa so »Hlapci« vztrajno manifestirali svojo aktualnost vse od desetega leta, ko so izšli pri Schwentnerju, (prvič so bili uprizorjeni šele po I. svetovni vojni) pa do 1939. leta, ki je bilo leto pravega triumfalnega navdušenja za Cankarja in njegove zgodovinske prerokbe, za njegovega Jermana in kovača Kalandra. (Ljubljanska Drama hrani inspicientsko knjigo, v katero je bilo na premiери zabeleženih kar 16 mest, ob katerih je razgreto občinstvo dalo duška Cankarjevi miselnosti.)

Šele 1948. leta — ob tridesetletnici Cankarjeve smrti — je nastala prava, nepotvorjena podoba »Hlapcev«. Ljubljanska Drama jih je naštudirala v režiji doslej najboljšega analitika Cankarjevе dramatike — Slavka Jana. — Prešernovemu gledališču in njegovim zvestim obiskovalcem pa bo v nemajhno zadovoljstvo, da jih bomo 25. septembra doživeli po njegovi zamisli tudi v Kranju.

Če si zdaj pobliže predstavimo dobo, ki je dala Cankarju idejo za »Hlapce«, moramo obrniti knjigo zgodovine za pol stoletja nazaj. Bil je to čas, ko se je mogočna fevdalno-kapitalistična Avstro-Ogrska že bližala svojemu koncu. Pomagal ji ni niti centralizem, niti kasnejši privilegiji narodnim manjšinam in olajšave do izjave Habsburžanov za federacijo. Socialna in politična naprotja so jo dokončno pokopala. Bil je to čas nezadržnega razvoja kapitalizma v imperializem. Nemci in z njimi Avstrijci so težili proti vzhodu (Drang nach Osten) in jugu (okupacija Bosne in Hercegovine). Na našem svetu so se križali interesi kar treh pretendentov: Italije, Anglije oz. Amerike in Nemčije. In v tem grozečem obroču tujega hlastanja po našem maloštevilnem ozemlju se je bil nagnusen boj za oblast med dvema legalnima slovenskima strankama: med liberalci in klerikalci.

Pri nas na Slovenskem ni predstavljal liberalizem nič drugega kot tendenco po osamosvojitvi naše malokapitalistične buržoazije izpod vpliva avstrijsko-nemškega kapitala. Sprva je bila ta tendenca skrbno prikrita pod zastavo mogočnih gesel »za svobodo«. Proti koncu stoletja pa je bilo že popolnoma nedvoumno, da je bila ta »borba« proti nemškim izkoriščevalcem golo tekmovanje, kdo bo imel več pravic pri izžemanju slovenskega delavca. Znan je na primer citat iz 1883. leta: »Če morejo tuji kapitalisti delati iz naše beračije kapital, zakaj bi ga mi ne!«

Ob tako očitnem pohlepu je jasno, da so se besede: napredek, svoboda, enakost kaj hitro obrabile in zgubile svoj zvok. S puhlimi frazami o »narodovem blagru« in o »narodovih idealih« so svojo brezznačajno vlogo le še bolj razkrivali. Če so imeli kaj uspeha po mestih, kmečkega prebivalstva si nikoli niso mogli pridobiti. Nepremostljiv prepad jih je ločil, agrarna kriza 80. in 90. let pa ga je še poglobila. Takrat je moralo to ubogo, zadolženo, ogoljufano in razlaščeno ljudstvo v trumah odhajati v Westfalijo in Ameriko. Avstrija s svojo slabo razvito industrijo jim ni mogla nuditi kruha.

Tedaj je tudi nastal pojem »ljudstva in naroda«. »Ljudstvo« — to je bila obubožana, sproletarizirana večina, »narod« pa so bili liberalci, droban sloj izkoriščevalcev.

Klerikalci so bili močnejši in drznejši. Sproti so znali izrabiti šibke strani liberalcev, posebno njihov neuspeh na deželi. V največjo oporo pa jim je bila reakcionarna avstrijska vlada, ki ji liberalizem s svojimi partikularnimi kapitalističnimi težnjami kajpa ni ustrezal. Šlo ji je za čim večjo centralizacijo v gospodarskem in političnem sistemu. Klerikalizem pa ji je bil kot nalašč najboljše sredstvo za združitev vseh reakcionarjev, kot so bili Šuklje, Missija, Jeglič in Korošec.

Tudi klerikalci so vrgli parole med nezadovoljno ljudstvo: antikapitalizem, krščanski socializem. Niso pa imeli najmanjšega namena, da bi svoj program uresničili. Boj proti kapitalizmu je veljal edino-le sovraštvu do liberalcev, kar je imelo daljnosežnejše ozadje, kot bi bilo na videz razvidno iz velikih volivnih bojev v 1907. letu. Liberalizem je namreč s svojo breznačelnostjo in meglenim programom begal ljudi in tako utrjeval pot naprednim delavskim ideologijam. Zato ga je bilo treba čim prej likvidirati, kar so s splošnimi volitvami sedmega leta tudi dosegli. Imeli so pač večje organizacijske možnosti, močnejšo ideologijo in oporo v avstrijskem finančnem kapitalu, ki je forsiral ustanavljanje klerikalnih kmečkih zadrug s hranilnicami in posojilnicami. Te zadruge, katerih ustanovitelj je bil pri nas dr. Janez Ev. Krek, kajpak niso odpravile agrarne krize marveč so še bolj utrdile položaj vaških mogotcev. Krek je bil poštenjak, ki je nekak revolucionarni krščanski socialist. Uvidel je, da agrarno vprašanje ne more biti rešeno, dokler bodo ostale zadruge v rokah finančnega kapitala. Edino rešitev je videl v usmerjanju previšne delovne moči v industrijo, ki bi jo zgradili z akumuliranimi zadružno finančnimi sredstvi. Istočasno pa bi ti sproletarizirani kmetje ostali organizirani pod klerikalnim vplivom.

S temi velikopoteznimi delničarskimi načrti, ki so vodili naravnost v klerikalni kapitalizem (pod vodstvom Krekovih naslednikov: Šušteršičem in Korošcem), je bila spodkopana zadnja »morala« liberalcev in zgodilo se je, kar je bila »naturna nujnost«: najprej so šli poljubit župniku roko!

Pa še drugi — menda najbolj razumljiv — moment zbližanja v tem »slogaštvu« obeh strank je treba naglasiti. Moment zbližanja: strah pred novo družbeno silo, pred delavskim razredom.

Ta je zrasel iz propadajočih kmečkih in srednjih slojev, ki sta jih liberalizem in klerikalizem potisnila k tlom. Po vseh večjih industrijskih krajih, predvsem pa v trboveljskih revirjih, se je pričel organizirati v prvih delavskih sindikalnih in političnih organizacijah. In noben čudež ni, da je Cankar po zloglasnem sedmem letu prvi odločno izjavil, da je potrebna za svobodo revolucija.

Cankar se politično pravzaprav ni opredelil. V socialno demokratsko stranko (ustanovljena 1896. leta) je stopil pač zato, ker je bila s svojim osrednjim programom nacionalnega vprašanja še najbolj napredna, čeprav se je kasneje naslonila na avstro-marxizem, ki si je slovanstvo in slovenstvo docela napačno razlagal. (Slovenci naj bi zaradi čim enotnejše delavske fronte sprejeli nemški jezik!) Precej časa je okleval, preden je sprejel kandidaturo za poslanca. Toda potrebna mu je bila tribuna, s katere je mogel na kar najneposrednejši način vihteti bič nad našimi političnimi in socialnimi razmerami.

Tudi svoje junake je Cankar redko kje politično opredelil. Jerman, centralna oseba iz »Hlapcev«, bi bil navsezadnje lahko socialdemokrat. Naslikal pa ga je kot individualista, kakršen mu je bil potreben, da je lahko ob njem razvil idejo drame. Jerman predstavlja princip svobode, politične svobode in naprednega duha proti principu župnikovega samodrštva, ki mu je zaostalost ljudi poroštvo k vatikanskemu uspehu.

Ob »Hlapcih« se človek nehote zamisli usode skoro večine aktualnih del, čeravno so morebiti napisana s pošteno prizadetostjo in vero v umetnikovo poslanstvo, že po nekaj desetletjih ali celo že ob letu obleže pozabljena, registrirana le še kot dokument. Cankarjeve drame pa kljub svoji pred pol stoletja aktualni problematiki še niso za nas zgodovinske drame, niso samo dokument svojega časa. Cankar ni ovekovečil le idejna trenja svojih dni, marveč karakter vseh naših ljudi. In ob tem se človek še danes ta dan živo zamisli nad Cankarjevim brezkompromisnim ogledalom, ki kaže naturi nje prave črte, stoletju in telesu časa njega pravo podobo.

Prešernovo gledališče se je odločilo, da bo vsako leto uprizorilo po eno Cankarjevo delo. Do tega programa bi slej ko prej — ne sporadično po nekih obligatnih obveznostih slovenskih gledališč — prišlo že zaradi tega, ker ne pomeni Cankar za nas le manifestacije naše nacionalne umetnosti, temveč sploh eksistenčni pogoj ljudskega gledališča. Brez naše klasike — da povem nekoliko širše — bi gledališče tavalo mimo svojega umetniškega poslanstva.

J. Žmavc

GLAS GORENJSKE

K ŠTEV. 39

Priloga za poduk in razvedrilo

26. IX. 1953

FINSKA - dežela športa in zadružništva

Finska je sama po sebi revna, kajti njena zemlja je skopa, podnebje pa mrzlo. Finska očara človeka po veličini svoje samote in trpke nedotaknjenosti. Zima trpi dolgo časa. Več kakor šest mesecev v letu prežive Finci v ledu in snegu. Šele v aprilu razbijejo vode ledeno skorjo. Večkrat so že proslavili prvi maj v snežnih viharjih. Toda tedaj se zgodi čudež, sonce hipoma prebudi vso naravo, breze se odenejo z nežnim, svežim zelenjem, siva polja in suhi travniki se bohotijo v pisanih barvah. Pomladi, kakor jo mi poznamo, skoro ni, ker mrzla zima hitro preide v poletje z vročim soncem, z zapadnimi vetrovi opoldne in s hladno, sanjavo tišino zvečer. V juniju sije sonce podnevi in ponoči. Tedaj uživa finska mladina bele noči.

Led je v desettisočletjih razoral deželo in se stajal v 30 tisoč večjih in manjših jezer, da je ostalo le malo prostora za pesek, ilovico in rodovitno zemljo, na kateri so v stalnem boju s kruto naravo zrasli finski gozdovi. Čim bolj gre človek proti severu, tem bolj ga osvaja samota pokrajine.

Neusmiljena granitna tla, jezera in deroče vode, mraz in samota silijo Finca k herojskemu boju z naravo za svoj obstanek. Ta boj oblikuje značaj Fincev, ki so molčeči, trdi, resni in odločni ljudje.

Zato je Finska tudi dežela plemenitega športa. Zato finski tekmovalci uspešno tekmujejo in zmagujejo nad predstavniki mnogo večjih narodov.

Trd boj z naravo, stoletni boji za narodno samostojnost in severnjaška razumnost sta vzbudila v Fincih tudi smisel in razumevanje za pravo zadružništvo, ki naj z medsebojnim sodelovanjem zadružnikov olajša gospodarske skrbi.

V severnih skandinavskih državah je tudi zadružništvo najmočnejše razvito izmed vseh evropskih dežel. Zadružna misel je prodrla tako med delavce kakor med kmete in obrtnike, tako da je skoro ves finski narod organiziran v zadrugah.

Veliki finski roman »Sedem bratov« (spisal Aleksis Kivis) nazorno razodeva zdravo ustvarjajočo moč zadružnega gibanja: Sedem bratov, ki jih ne more rediti očetova domačija, sklene, da jo zapuste in da gredo ustanovit skupen dom. Skupno odidejo v neobljuden kraj, s sedemkratno moško močjo vihte sekire in orjejo in drugo poletje že zavalove žitna polja iz divjine in pustinje. Različni so si po značaju in temperamentu, toda drug z drugim dele srečo in nesrečo, tovariško in neustrašeno delajo za skupno blaginjo. — Tako se je finsko zadružništvo rodilo iz različnih potreb, nastale so razne oblike zadrug, toda vse skupaj je vedno vodil isti cilj. Danes zavzemajo zadruge na Finskem odločujoče mesto v gospodarskem in kulturnem življenju države in Finec vidi v zadrugi pot k zboljšanju gospodarskega stanja. Skoro vsak odrasli Finec je član kake zadruge.

Zadružništvo daje lice in izraz vsej deželi. Tako je prišel Šved Ohde na deževen aprilski dan v kmečko vas Lapna: sredi vasi stoji gradu podoben občinski dom. Poleg občinskih prostorov je v njem gostilna in kavarna in tako je občinski dom središče vsega družabnega življenja. Vas šteje 14.000 prebivalcev. V vasi so tri zadružne prodajalne, sedem zadružnih mlekarn, šest kreditnih blagajn, zadruga za plemenske bike, zadruga za predelovanje in prodajo svinjske masti, zadruge za stroje in še razne zadružne in kulturne organizacije.

Takšnih vasi kot je Lapna je na Finskem polno. Zadružniki imajo redna mesečna zborovanja, na katerih s čudovito stvarnostjo obravnavajo vse upravne in poslovne zadeve. Čeprav se volijo odborniki za drug iz vseh političnih struj, so vendar socialisti med njimi najmočneje zastopani. V razpravah so tehtni, prepričljivi in stvarni ter imajo velik vpliv na razvoj zadružništva.

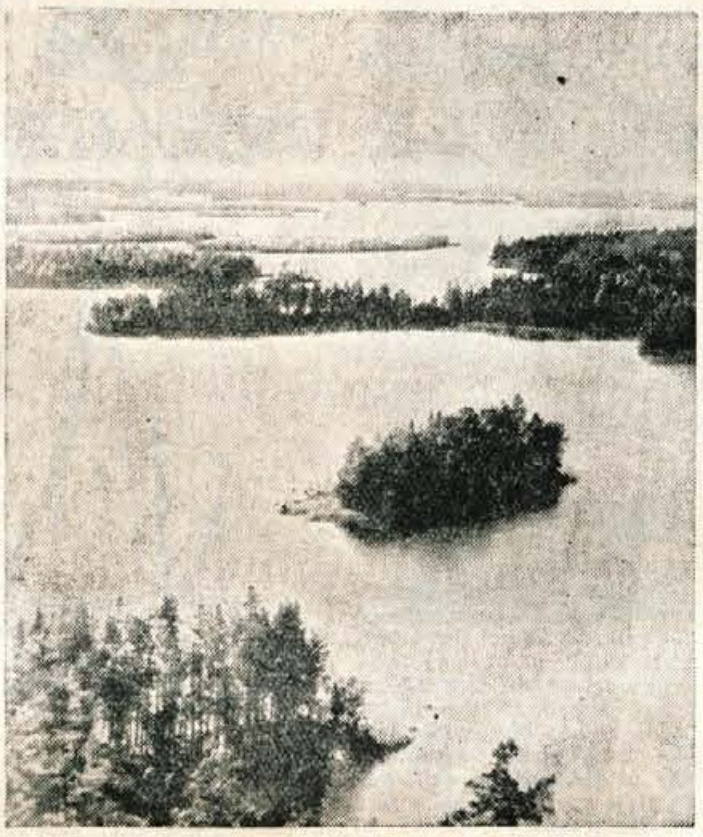

Finska jezera pri Knopiju

Finci so s trdovratno in vztrajno borbo s kruto naravo utrdili sloves odličnih športnikov in zglednih zadružnikov, kar ima odločujočo vlogo v napredku Finske države.

ZANIMIVOSTI PO ŠIRNEM SVETU

Štirje Amerikanci. Te dni so odšli »okoli sveta« s 15 tonsko jahto štirje iz Južne Amerike. Za prvo postajo so si izbrali pristanišče Flushing v Veliki Britaniji. Računajo, da bodo rabili za to potovanje 5 let.

Avto — »pritlikavček«. Pred nedavnim je bila v New Yorku razstava športnih avtomobilov. Razstavljen je bil tudi majhen avtomobil — »pritlikavček« (Lucciola), ki je dolg okoli 1 metra in pol in je povzročil veliko senzacijo.

Nenavadna kraja. Pred nekim sodiščem v Londonu se je zagovarjala 21 letna Angležinja Ida. Obtožena je bila kraje konja in sicer dirkača vrednega 80 funtov. Romantično dekle ljubi od vsega na svetu najbolj živali, in ker so mislili konja dati v klavnico, ga je ona raje ukradla. Sodišče jo je, z ozirom na njeno plemenito ljubezen do živali obsodilo na 3 leta zapora.

Število konj na svetu. V Ameriki so objavili, da je v v letu 1953. na svetu 57 milijonov konj. Od lanskega leta se je število zmanjšalo za skoraj milijon, kar gre na račun mehanizacije. Število se je zmanjšalo zlasti v ZDA, Kanadi, Veliki Britaniji Argentini in drugod, dočim se je v Mehiki, Italiji, Turčiji, Španiji itd. število konj še povečalo.

Množina volne v letu 1953. Svetovna proizvodnja volne znaša v letu 1953 2 milijardi kg. Če primerjamo z lanskim letom, vidimo, da se je proizvodnja zvečala za 20 milijonov kg. w

Grozno prekletstvo. V letih 1378 do 1416 je bil »ves svet« preklet. Po smrti papeža Gregorija XI. sta bila izvoljena kar dva papeža, eden v Rimu, drugi v Avignonu (Francija) in eden drugega sta preklela skupno z njihovimi pristaši.

Milijon služabnikov. V Veliki Britaniji je bilo leta 1841. od 16 milijonov prebivalcev okoli milijon slug in služkinj. Od tega 233.000 moških in 706.000 žensk. Leta 1861 je število služabništva naraslo na 1,208.648.

Atomska energija. Računajo, da se bo s pomočjo atomske energije prišlo na Mesec v 200 minutah.

Kako dolgo! V začetku 19. stoletja so v Rusiji služili vojaški rok 25 let. Slehern, ki je moral v vojsko, je izgubil vsako upanje, da bi si ustvaril družino, kajti iz vojske je prišel kot starec.

Kinematografi. 1952. leta je bilo v Jugoslaviji 63 kinematografov, letos jih je že 128. V Sloveniji pride na 1 kinematograf 11.000 ljudi, v Jugoslaviji pa na 1 kino 24.000. V Ljubljani je 18 kinov, tako da pride na 1 kino 8.000 ljudi.

Veste kaj je aerobus? Aerobus je neke vrste žična železnica, ki vozi nad strehami. Kabli so speljani med 75 m visokimi stolpi, ki so med seboj oddaljeni 1300 m. Stolpi lahko služijo za stanovanja ali televizijske postaje. Na eni progi vozi lahko 14 aerobusov, z začetno hitrostjo 25 in maksimalno 36 km na uro.

Televizija. V prvi polovici letošnjega leta je televizijska industrija v Amerki prodala in razposlala 3,022.250 televizijskih aparatov. V lanskem letu za isti čas le 2,818.510. Produkcija televizijkih aparatov torej silno narašča in se je v prvih šestih mesecih leta 1953 dvignila kar za 43%.

Proda in razpošlje se na mesec čez 300.000 tisoč televizijskih aparatov.

M. A. Carleton je prinesel Ameriki kruh

Pšenica ni bila vedno kulturna rastlina, ki jo sejejo v razorana polja, da ob dobri letini preživi cele narode. Nihče ne ve imena prvemu Turku, Judu ali Tataru, ki je pred desettisoči let prišel na misel, da bi lahko ta divja azijska trava postala hrana človeštva, da bi se dala spremeniti v žito, ki se seje in čigar zrna bi se dala hraniti, da bi od njih živel človeški rod.

Dandanes je Amerika med prvimi žitnicami sveta, toda dolga je bila njena pot, da se je do tega povzpela.

Mark Alfred Carleton spada med tiste ljudi, ki so največ storili za napredek poljedelstva, našel je pravo pšenično seme, ki obrodi pod najneugodnejšim podnebjem.

Rojen je bil 1866. leta v ameriški državi Ohio, odkoder so se njegovi starši kmalu preselili v Kansas. Ko je še v njegovih mladeniških letih rja pokončala skoro vso pšenico in povzročila veliko lakoto v deželi Kansas, je začel Carleton razmišljati, kako bi dobil pšenico, ki ji rja ne bi mogla do živega. Od tedaj je svoje življenje posvetil pšenici. Prišel je na državno poljedelsko poskusno postajo.

Od vseh koncev sveta si je dal pošiljati razne pšenice in dobil je nad tisoč različnih vrst. Študiral je bradato japonsko pšenico onigara, preskušal cesarsko pšenico iz Nemčije, italijansko puolifero iz okolice Rima rattling tam iz Avstralije itd. Carleton je sejal vsa ta različna semena. Dognal je: tista pšenica, ki najtrdovratneje kljubuje vsakemu podnebju, da tudi najboljši kruh.

Zato je šel preizkušat razne sorte pšenice na ameriški sever. Imel je srečo. Dočakal je eno najboljših mrzlih, suhih zim. Carleton je opazoval, kako mraz uničuje eno pšenično vrsto za drugo. Vedel je, da mu bo ena trda zima razodela več, kakor dvanajst let poskusov v laboratoriju ali nekje pod milim podnebjem. Od tisoč sort pšenice jih je poleti ostalo le kakšnih sto.

1897. leta je odpotoval na vzhod. Po dolgem tavanju in raziskavanju Rusije je prišel h Kirgizom v turgajsko stepo, ki je vroča kakor Sahara. In pri teh je v presušeni stepi našel pšenico, ki jo je iskal: trdo, durum-pšenico, imenovano kubanka in njene sestre arnavtko, garnovko in pererodko.

Z njo se je vrnil v Ameriko in zasajal jo je po najrazličnejših krajih od vroče in nerodovitne pustinje do mrzlega severa.

Z raznih poskusnih postaj mu poročajo. Sheppard s poskusne postaje v severni Dakoti mu javlja: »Prerodka je dala 8 mernikov na oral več, kakor najboljše sife- in bluestem-sorte.« Iz južne Dakote mu poročajo: »Kubanka in arnavtka sta čudovito vzdržali sušo in dali po 30 mernikov, dočim so druge sorte pšenice v tem letu dale komaj po 2 do 8 mernikov.«

Prišlo je leto 1904. Črna rja je pokončavala pšenična polja. Le kubanka se je sijajno držala. Tedaj je šel glas o kubanki iz kraja v kraj. Tudi mlinarji so jo začeli mleti.

Carleton še ni miroval. Šel je še enkrat v Rusijo iskat še druge vrste pšenice. Prepričeval je ljudi: »Ne gre za dober pridelek, ki se dobi v ugodnem letu; najvažnejše je, da dobimo pšenico, ki obrodi tudi v najslabšem letu.« In dobil je harkovsko pšenico, ki počasi poganja korenine globoko v zemljo in ki zelena stebla drži tesno ob tleh in tako zvito kljubuje zimi. In ta pšenica se je hitro razširila po vsej zapadni Ameriki.

1907. l. so pridelali v Ameriki kubanka-pšenice že za 30 milijonov dolarjev, 3.000 krat več, kakor so stali vsi poskusi. Njen pridelek je rasel od leta do leta. Prav tako je hitro napredovala harkovka, v l. 1914 že na 80 milijonov mernikov.

Zakleta hiša

16

Ariel Kassack:

Povrnimo se k dogodkom! Vemo, da je Jack pripravil liker, vemo, da je bil on edini, ki je serviral, vemo tudi, da je bil njej, ki se je izdajala za njegovo sestro, namenjena smrt. Toda kako naj bi bil vedel, da bo zastrupljena pijača prišla ravno Mary v roke?

Ko sem to razmislil, me je presunilo spoznanje resnice, ki je tako strašna, da je nisem hotel verjeti. Toda čimbolj sem se branil, tem vztrajneje se mi je vsedala v možgane. Nekdo drug je bil, ki je imel vzrok, da je sovražil Mary. Ali se spominjate, da je lekarnar izjavil, da je Jack v kratkih presledkih kupil dve škatlici arzenika? Kdo mu je prvo ukradel? Ali ne tista oseba, ki je imela namen umoriti njegovo ženo? To je bila ista oseba, ki je Mary izročila usodni kozarec. — Žal mi je, Evica, da moram to izgovoriti, verjemite mi, da je strašno, a je le resnica. Moram vam povedati.

Evica je zastokala:

— Ne Marga, samo ne Marga! —

Evica je odsedela negibna. Dolgo se ni nihče zganil, niti spregovoril. Končno je zašepetala:

— Bert, nadaljujte, vse hočem slišati! —

— Karkoli naj še Bert pove, ne pozabi, da je bila tvoja sestra vedno živčno zelo šibka in morda na robu blaznosti — reče nežno Rommy.

— Evica, ali se spominjate — da ste nekoč našli Margo po pomoti zaprto v shrambi. Pred njo sta se prepirala Jack in Mary. Vi ste prišli ravno h koncu. Tedaj ste našli Margo, ki je bila vse slišala. Povedali ste mi, da je bila tako prestrašena kot tedaj, ko je našla pisma. Ni vam hotela povedati, o čem sta se Jack in Mary sprla. Tako je Marga slučajno, čisto slučajno izvedela resnico. Njena groza je bila tolikšna, da ji je uničila pamet in jo pahnila v brezno moralnega in čustvenega propada. V tistem trenutku je Marga prestopila mejo med razumom in blaznostjo. Sklenila je, da bo uničila oba, ki sta ji strla srečo in jo ogoljufala. Umorila bo Mary tako, da bo krivda padla na Jacka.

V sebi je odkrila odličen talent v pretvarjanju. Tako nas je vse preslepila. Da bi dosegla svoj namen, je tedaj v novembru sama zastrupila svojo jed. Toda, ko smo pritekli v njeno sobo, je že pila magnezijevo mleko, ki si ga je že prej pripravila. Isto je ponovila o božiču.

Pomislita na njeno vedenje! Katera ljubeča žena bi hranila pisma, ki bi tako strašno obremenjevala moža? Gotovo nobena. A ne samo, da jih ni uničila. **Ona je bila prva, ki je o njih govorila pred vama,** ali ni res, Rommy? —

— Res je. Tedaj je imela hud živčni napad — potrdi mladi sodnik.

— Živčni napad? Moj dragi prijatelj, to je bila ena izmed njenih sijajno odigranih komedij. Pretvarjala se je, samo, da nas je lahko obvestila o pismih. Bila je strašna, zvita, maščevalna kača. — Evica, vam je slabo? Nikar, dušica, kmalu bom pri kraju!

Jack? On edini je gotovo vedel resnico. Vedel je, da ni sam uporabil strupa, torej je lahko uganil, da je samo Marga to storila. Spoznal je, da je Marga vedela, že dolgo vse vedela. Čeprav je vedel, ni izpregovoril, je ni izdal, ker jo je ljubil. Obtožbo je sprejel kot kazen, ker je Margi uničil srečo. Vendar — Marga je bila morilka, ona je ukrenila tako, da je padel nanj ves sum. Spoznal je nizkotnost njenega maščevanja. Zato ni maral nikdar več z njo govoriti, niti je ni pogledal v obraz, ko se je pojavila na sodišču. Mislim, da sem s tem povedal vse. —

Evica je vstala in se opotekla po sobi. Rommy jo je prijel.

— Ne boj se, Evica, nihče ne bo tega izvedel. To naj ostane samo med nami, kajne, Bert? —

— Gotovo, odvrne resno Bert in stopi k oknu. Zunaj je bila krasna pomladna noč. Na zemljo je rosil blažen mir. Gospod King je strmel v temo in se ni ganil.

— Rommy, pojdi, pusti me! — vzdihne Evica. — Jaz sem Margina sestra. — Marga je bila... —

— Evica, če misliš, da bi utegnil biti tak ničvrednež, potem Evica, zaslužiš, da te nabijem. Ti, moja uboga deklica! Nič ne maraj! Marga je bila bolna. Ni vedela kaj počne. — Vstal je, naglo potegnil Evico k sebi in poljubljal solze, ki so polzele po njenih licih. — — —

— Evica moja! —

— Rommy! —

Diskretno je Bert King zapustil sobo.

Še isti dan je Bert vzel slovo in odpotoval iz Browna.

Konec.

Za zdravje nog

Zdrave, negovane noge so zmerom lepe. Ali so malo predebele ali prevelike, ni tako važno. Lepo in prožno hojo ima lahko tista ženska, ki ima zdrave noge.

Predvsem mora gospodinja malo bolj čuvati svoje noge. Domač pregovor pravi: »Kdor nima v glavi, ima v petah!« In kolikokrat mora gospodinja zaradi raztresenosti ali pozabljivosti napraviti mnogo nepotrebnih korakov. Kadar gremo v mesto nakupovat, si že doma napišimo na listek vse, kar potrebujemo, da nam ne bo treba še v drugič ali tretjič z doma. Gospodinjsko delo si uredimo tako, da čim bolj varujemo noge. Gospodinja! Ali si res prepričana, da bo perilo slabše zlikano, če ga sede zlikaš? Ali bo krompir manj okusen, če ga sede olupiš? Ali bo posoda manj čista, če jo sede umiješ? Ne, nikakor ne! Privadi se torej večino gospodinjskih del opravljati sede! Blagodejni učinek se bo kmalu pokazal. Noge zvečer ne bodo več tako nabrekle, podplati te ne bodo več pekli, mišičevje v mečah in stegnih te ne bo več tako bolelo.

Bolnim in občutljivim nogam privoščimo primerno nego. Vsak večer si jih umijmo. Okopljimo jih najprej v topli vodi, potem jih pa vtaknimo še za dve minuti v mrzlo ali vsaj ohlajeno vodo. Izvrstni dodatki k nožni kopeli so: kis, sol (morska ali živinska), boraks, odcedek hrastove skorje ali kamiličnega čaja. V drogerijah dobimo tudi razne tablete, ki prav tako poživljajo. Po kopeli si noge dobro obrišimo s frotirko ali pa z raskavo platneno brisačo. Potlej jih natrimo z alkoholom. Masirajmo jih od spodaj navzgor do kolen. Ko ležemo, jih podložimo z blazino, tako da ležijo za kakih 20 cm više, kakor drugo telo.

Ženska, ki jo bolijo noge, pa ne ve zakaj, naj gre k zdravniku, najbolje k ortopedu. Morda ima ploščato nogo ali kako drugo napako, ki se da odpraviti s primernim vložkom. Galoš in snežk ne smemo imeti ves dan na nogah, ker ne propuščajo zraka. Noga se spoti, nabrekne in se hitro utrudi. Potne noge zdravimo s kopelmi, ki jim dodamo obilo kisa. Razen tega si večkrat natrimo noge s špiritom in nasujmo med prste riževe moke ali pa navadnega otroškega pudra. Noge si moramo v tem primeru vsak dan po dvakrat okopati, nogavice pa vsak dan menjati.

Ženska, ki nosi pravilno obutev, ne premajhno in ne preveliko, in ki ne izpostavlja nog prevelikemu naporu, ima zmerom zdrave noge in prožno hojo. Obtiščanci in kurja očesa so samo posledica nepravilne obutve.

Poklicne žene, ki morajo biti ves dan na nogah, na primer natakarice, prodajalke, asistentke itd., naj po dvakrat na dan premenjajo obutev.

Kako odvadimo otroka laži

Otrok po naravi ni lažniv. Lagati se navadi šele od starejših otrok ali pa od odraslih. Ljudje rabimo v vsakdanjem življenju vse polno konvencionalnih laži (laskanje in pretiravanje). Otrok to hitro opazi in kmalu bo tudi sam pričel lagati. Nekateri otroci postanejo sčasoma pravi mojstri v laganju. Tak otrok je staršem velika nadloga in marsikatera mati ne ve, kako naj ga navadi resnicoljubnosti. — Najboljše sredstvo je, da otrok iz ust staršev nikoli ne sliši laži. Če otrok izprašuje stvari, ki mu jih ne moreš razložiti, povej, da tega ne veš, ali pa mu razloži tako enostavno, da bo mogel razumeti. Otroka moramo poučiti o negativnih posledicah laži in mu na primerih iz življenja dokazati vso nizkotnost neodkritih ljudi. Povedati mu moramo, da ima laž kratke noge in da lažnivca vedno čaka osramočenje. Takemu človeku nihče več ne zaupa.

Otroci največkrat lažejo, da se izognejo kazni. Ko se prepričaš, da se je otrok zlagal, mu najprej z besedami dokaži, da veš za to in ga pripravi, da ti bo povedal resnico. Otrok naj spozna, da si z lažjo ne more pomagati.

Mnogi otroci lažejo tudi iz komodnosti. Vprašaš ga n. pr., če je napisal nalogo, pa ti odgovori, da že davno. Ko pogledaš zvezek, vidiš, da naloge ni. Takega otroka osramoti, kajti otroci te vrste so navadno tudi bahači.

Nekateri otroci lažejo iz zadrege, potem pa sami takoj priznajo, da so se zlagali, čeprav jim v pravem trenutku resnica kar noče iz ust. Takega otroka moraš navaditi, da ti bo svoje prestopke sam povedal, ne da bi ga vprašala. S tem mu vzameš možnost, da bi se v zadregi pred vprašanjem zlagal. Kadar otrok sam prizna slaba dejanja, ga raje ne kaznuj. Spozna naj, da si z resnico lahko samo koristi, z lažjo pa škoduje.

Najboljše sredstvo proti lažnivosti je, da otroka strogo nadzoruješ in mu ne daš priložnosti, da bi se zlagal. Če si kdaj v dvomu ali otrok laže ali ne, se prej dobro prepričaj, da ga ne boš kaznovala po krivici. Trdovratnih lažnivcev nikar preveč ne izprašuj. Šele ko ti je vse jasno, kako je s stvarjo, dokaži otroku laž, da ne bo mogel olepšavati svojega dejanja. Čim bo otrok izprevidel, da izveš resnico drugod, bo opustil laži, ker bo spoznal, da mu ne pomagajo. Če poizveduješ površno, si bo trdovratnež znal pomagati z novo lažjo in bo lagal tako prepričevalno, da te bo res premotil.

Škodljiva je tudi pretirana nezaupljivost do mladega lažnivca, ker mu s tem otežkočimo poboljšanje. V takem primeru si bo otrok mislil: saj je vseeno ali govorim resnico ali laž, ker mi nič ne verjamejo. Zato moramo biti vedno zelo previdni. Najmanjša napaka nam lahko pokvari uspeh.

Primerni modeli za naše dijake

Med

Med je najbolj naravna sladka snov, ki jo ustvarjajo čebele iz sokov živih rastlin ter jo shranjujejo v satovju kot hrano sebi in svojemu naraščaju pozimi.

Navaden cvetlični med, ki ga nabirajo čebele iz nektarja, je prozorna, gosta tekočina svetle, zelenkaste ali rjavkaste barve. Vsebuje 70 do 80 odstotkov invertnega sladkorja (to je sadni in grozdni sladkor), 20 procentov pa tvorijo voda, beljakovina, lepljive snovi, dišave, barva, vosek itd.

Med, ki ni iz cvetja, ampak iz medene rose (sladka, lepljiva snov, ki jo na rastline izcejajo listnate uši) in iz »znojenja« igličastega drevja, ima temnejšo barvo, bolj smolnati, ostrejši okus in vonj. Strdi se teže, sladkorja pa ima 60 do 70 odstotkov. Vendar je vrednost njegove hranilne snovi približno enaka cvetličnemu medu.

Če se čebela krmi s trsnim sladkorjem (iz sladkorne pese in trsja) lahko potem tak med vsebuje 10 odstotkov tega sladkorja.

Cvetlični med vsebuje večkrat tudi cvetni prah. To spoznamo, če 50 gramov medu raztopimo v 200 gramih vode, prečistimo to mešanico in preostanek pregledamo z drobnogledom. Iz oblike cvetnega prahu lahko potem določimo, iz kakšnega cvetja je med.

UMETEN MED delajo iz trsnega sladkorja s pomočjo zelo razredčenih kislin. Trsni sladkor se namreč pod vplivom kislin spremeni v invertni sladkor. N. pr. 1 kg trsnega sladkorja (kocke ali sipe) raztopi v 2 litrih tople vode. Prilij 1 gram mlečne kisline (se dobi v lekarnah) in pusti, da tekočina za eno tretjino izhlapi. Ko se to ohladi, je iz žilavega, rumenega soka postal umetni med.

Za kratek čas

Žena: »Je kaj hudega?«

Zdravnik: »Ne vem, draga gospa ali gre za ekcem ali je za mušji roj.«

Žena: »Jojmene, gospod doktor, kaj bom počela? Je res tako hudo?«

Praktični nasveti

Olje v steklenicah, ki ga hočemo ohraniti dalj časa, ne smemo neprodušno zapreti z navadnimi zamaški, ampak samo s staniolom ali pergamentnim papirjem.

Očala ne bodo motna, če jih narahlo namažemo z glicerinom in previdno obrišemo z jelenovo kožico ali staro rokavico.

Okenske šipe napravimo neprozorne, če jih prepleskamo z razredčenim vodnim steklom, ki mu primešamo cinkovega belila. Ta prevleka je zelo trpežna.

Okna očistimo pozimi, ko rada zmrzenjo, tako da jih zdrgnemo z volneno krpo, povaljano v suhem plavilu. Tudi zanemarjene šipe postanejo s takim snaženjem zopet svetle.

Duh po naftalinu hitreje odstranimo iz oblek, če jih razobesimo v toplo sobo, ker toplota naftalin omehča.

Kovček dobro napolnimo, če izrežemo iz močne lepenke dva tako velika pravokotnika, kot je notranja mera kovčka. Nekako 10 cm od roba vrežimo na podolžni strani na vsakem kosu po 2 luknji, skozi katerí potegnemo močan, ne predebel trak, tako da sta oba kosa zvezana. Na spodnjo lepenko zložimo vso obleko, položimo na vrhu še drugo lepenko in zvežemo. Tako so obleke ločene od ostale vsebine v kovčku. Obleka se ne premakne, tudi če kovček obrnemo ali postavimo pokonci. Iz kovčka vzamemo lahko tudi druge stvari, ki so na dnu, ne da bi obleko pomečkali.

Rjo odstranimo z večjih železnih delov in pločevine, ako jih pustimo nekaj časa v posodi, v katero smo nalili 10 do 15% raztopino žveplene kisline. Nato izperemo predmete temeljito s čisto vodo in jih dobro osušimo.

Zelo močno zarjavele predmete, ki pa jih ne moremo namakati v prej označeni tekočini, drgnemo s sledečo zmesjo: na 1 liter vodene solne kisline 30 g glavberjeve ali grenke soli in 15 g čilskega solitra primešamo nekaj drobnega peska. Nato predmet temeljito izperemo in osušimo.

Zarjavele matice vijakov omehčamo s ceresinovim ali terpentinovim oljem; petrolej navadno ne deluje. Nato zavarujemo vijake pred rjo s tem, da jih previečemo s tanko plastjo mešanice grafita in loja.

Leseno orodje vseh vrst, kolesa itd. ohrani najbolje lesni katran, s katerim previečemo s čopičem vse dele. Najbolje ohrani katran, ako je pri previačenju njegova temperatura blizu vrelišča.

Vlažne stene kleti zavarujemo ako jih previečemo z zelo gosto maso, napravljeno iz 85 delov zmlete opeke in 15 delov svinčenih opilkov ter lanenega firneža.

Posode, ki smrde po petroleju, izgube ta duh, če jih večkrat zaporedoma napolnimo z vodo, v katero spuščamo kose živega apna, da se v posodi gasi. Nato jo dobro izperemo s čisto vodo. Ta postopek ponovimo 4 do 5 krat, nakar je posoda popolnoma čista.

Razkuženje rok ni tako preprosta zadeva, kakor mislijo nekatere gospodinje, ko si pod vodovodom na hitro splaknejo roki in se nato lotijo zavezovanja odprte rane pri možu ali otroku. Roke razkužimo, če si jih tri minute umivamo v vroči vodi z milom, nato pa še pet minut z 2%nim ali 3%nim lizolom ali špiritom.

Kuharski recepti

Češpljevo sladko. Zrele češplje olupi in daj v vodo. Potem jim pazljivo odstrani koščice. Stehtaj toliko sladkorja, kolikor tehtajo češplje in ga polij z vodo. (Za 1 1/2 kg sladkorja 1.3 l vode). Prideni vanilijo in kuhaj, da se potegne. Ugasi peščico živega apna in ga razreči z vodo. Ko se ustoji, odlij tekočino in položi vanjo češplje za 15—20 minut. Nato jih prav dobro operi v več vodah. Ko so popolnoma čiste, jih daj v sladkor. Kuhaj toliko časa, da postane sladkor zopet gostejši. Ko so kuhane, prideni na kolesca zrezano limono, kuhaj jih še 5 minut, pokrij in daj hladne v steklenico ter dobro zavežI.

Jabolčna marmelada. Dobro zrela jabolka operi, izreži peščišče ter razreži vsako na štiri dele. Skuhaj jih v sopari in ko so zmehčana jih pretlači. Nato stehtaj sok ter skuhaj na vsak kilogram soka 60 — 70 dkg sladkorja, politega s 1/4 litra vode, da bo prav gost, deni vanj sok ter ga skuhaj in shrani v kozarce. Lahko prideneš malo limonine lupine in cimeta.

Da spoznaš, kdaj je marmelada kuhana, jo kani malo na hladen krožnik in ga postavi na mrzlo. Ko se je popolnoma shladila, nagni krožnik počasi in če ne teče, je dovolj kuhana. Tako kuhano marmelado odstavi, da se nekoliko ohladi, nato jo daj v kozarce s širokim vratom, ki morajo biti popolnoma suhi, da kozarec ne poči. Napolni kozarce z vročo marmelado, da se na vrhu naredi koža, ki brani, da se ne naseli na njej plesen.

Kozarce zaveži, ko je marmelada že malo ohlajena, z omočenim pergamentnim papirjem ali celofanom.

Jabolčne plošče. Nastrgaj nekaj olupljenih jabolk na rezance ali liste. Dodaj jim sladkorja, malo cimeta, drobtin, rozin, pinjol in limoninih olupkov in dobro premešaj. Za nožev rob na debelo zvaljano maslено testo prereži v dve enaki plošči. Prvo polož na pločevino, potresi po njej pripravljena jabolka pol prsta debelo in pokrij z drugo ploščo. Pomaži z jajcem in speci. Pečene zreži na poljubne kose in jih potresi s sladkorjem. Da testo laže dvigneš, ga navij na valjar in odvijaj nad pločevino.

Jabolčni želé. Dozorela, a še zelena jabolka operi, razreži na krhljičke, muho in pecelj pa odstrani. V dobro pološčeni kozici jih zalij z vodo, da so skoraj pokriti, in počasi kuhaj, da se zmehčajo, a ne razkuhajo. Potem jih precedi na platnenem, na nogah narobe obrnjenega stola, privezanem prtiču. Sok naj odteče, ne da bi kaj stiskala. Zmeri sok in vzemi za 1 l soka 60 dkg sladkorja, polij ga s 1/4 l vode, nato pa naj vre ter postane bel in gost kakor kaša. Nato odmakni in vlij vanj sok in toliko časa mešaj, da se sladkor nikjer ne drži posode. Ali pa daj sladkor kar v sok, prideni limoninega soka, potem pa porini kozico na zelo vroč prostor, da hitro vre, medtem pobiraj pene. Vre naj toliko časa, da se kapljica, ki obvisi na kuhalnici, ako jo dvigneš, gosto potegne in pusti, da se shladi.

Čiščenje emajlirane posode. Mnogi drgnejo emajlirano posodo s peskom, kar povzroča, da se emajl kvari in postane hrapav. Taki posodi škoduje tudi močna razstopina kamene sode in solna kislina. Najbolje je, če emajlirano posodo očistimo z ostro ščetko in milnico.

Kozmetika

Nekaj o negi čela

Lepo, vedro čelo da človeku prijetnejši videz, ker vzbuja vtis umirjenosti in ravnovesja. Vendar je veliko ljudi, ki ne mislijo na to in samo iz navade gubajo čelo. Posledica tega so vedno bolj izrazite vodoravne gube. Omilimo ali celo odstranimo jih lahko z masažo. Na konec prstov damo nekaj dobre hranilne kreme, nato pa z lahnim udarjanjem masiramo čelo.

To ponavljamo vsak dan. Po kratkem času bomo dosegle vidne uspehe, le poziti moramo, da čela tudi čez dan ne bomo brez potrebe gubale.

*

Dopisujte v „Glas Gorenjske"